બાળ ભજન સંગ્રહ

ભાગ ૨ જો.

[ધાર્મિક શાળા આ.]

બાળભજનસંગ્રહ.

ભાગ ૨ જો.

(માધ્યમિક શાળા સારૂ.)

સંગ્રહકર્તાઃ—

ચંદુલાલ કાશીરામ દવે,

મુખ્ય શિક્ષક, વનિતાવિશ્રામ.

અને

ગોવિંદરામ બાળાશંકર ઠાકર,

શિક્ષક, નવી ગુજરાતી શાળા.

પ્રકાશકઃ—

ચંદુલાલ કાશીરામ દવે,

મુખ્ય શિક્ષક, વનિતાવીશ્રામ—અમદાવાદ.

પ્રથમાવૃત્તિ.
પ્રત ૧૦૦૦.

સંવત ૧૯૭૯.

કિંમત ૮ આના.

'વસંત' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં ચીમનલાલ ઈશ્વરલાલે છાપ્યું;
રાયપુર, શામળાની પોળ પાસે-અમદાવાદ.

નિવેદન

ગુજરાતી હિન્દી અને સંસ્કૃત ભાષામાં ભજનો અને સ્તોત્રોના અનેક સંગ્રહો થએલા છે. પરંતુ બાળકોને ઉપયોગી નીવડે એ દૃષ્ટિથી એક પણ સારો સંગ્રહ થએલો જોવામાં આવ્યો નથી. અમારી શાળામાં ધર્મશિક્ષણને અંગે હમેશાં પ્રાર્થના થાય છે એ ઉપરથી અમને પોતાને આવા પ્રકારના સંગ્રહની ખોટ જણાયલી; અને તેથી કેટલોક વખતથી અમે ભજનોની ચૂંટણી અમારી પોતાની શાળાઓને માટે કરવા માંડેલી. હાલમાં રાષ્ટ્રીય ચળવળને લીધે અનેક શાળાઓ રાષ્ટ્રીય થઇ છે અને કેટલીક શાળાઓમાં પ્રાર્થના કરવાની પ્રથા શરૂ થઇ છે. પ્રાર્થનાને આ પ્રમાણે મળેલા મહત્ત્વથી પ્રેરાઈ અમે આ સંગ્રહને બની શકે તેટલો સારો કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

નાનાં બાળકોથી માંડીને માધ્યમિક ઉપલા ધોરણમાં શીખતાં બાળકોને ઉપયોગી નીવડે તે પ્રકારે પ્રાર્થના, ભજનો અને સ્તોત્રોની ચૂંટણી કરેલી છે અને સંગ્રહને બે વિભાગમાં વહેંચી નાંખ્યો છે. પ્રથમ વિભાગ પ્રાથમિક શાળા સારૂ અને દ્વિતીય વિભાગ માધ્યમિક શાળા સારૂ યોજેલો છે. ચૂંટણી કરવામાં બની શકયા તેટલા બધા ભજનસંગ્રહોનો ઉપયોગ કરેલો છે. ઉચ્ચ ભાવવાળાં કેટ... ...દ્રગીતો પણ દાખલ કર્યાં છે.

ચૂંટણી અને પ્રસિદ્ધિના કાર્યમાં અમારા મિત્ર ભાઈ ભોગીલાલ ત્રિભુવન ઠાકરે અને ભજનોના રાગ અને તાલ નક્કી કરવામાં વનિતાવિશ્રામના સંગીતશાસ્ત્રી રા. રા. ગોવિંદપ્રસાદ ગોપાલપ્રસાદ પાંડેએ કિંમતી મદદ આપી છે. સત્યાગ્રહાશ્રમના રાષ્ટ્રીય વિદ્યામંદિરના આચાર્ય ભાઈ શ્રી દત્તાત્રેય બાલકૃષ્ણ કાલેલકરે અનેક ભારે વ્યવસાયો છતાં આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખવા શ્રમ લીધો છે. આ બધા ભાઈઓના અમે અત્યંત આભારી છીએ.

અમદાવાદ.
દેવદિવાળી સં. ૧૯૭૯

ચંદુલાલ કાશીરામ દવે
મુખ્ય શિક્ષક, વનિતાવિશ્રામ.
ગોવિંદરામ બાળાશંકર ઠાકર
શિક્ષક, નવી ગુજરાતી શાળા.

પ્રસ્તાવના.

બાળકોને મરચાંનો સ્વાદ કેળવવો પડે છે; મધ કે ખાંડનો સ્વાદ કેળવવો પડતો નથી. પ્રેમભક્તિથી તરબોળ થએલાં શ્રવણમનોહર કાવ્યો વિષે અભિરુચિ સમાજમાં કેળવવાની જરૂર ન જ હોય. વિષય સેવન જેણે છોડયું નથી તેવા માણસને પણ પ્રેમભક્તિનાં કાવ્યો અપૂર્વ આનંદ દે છે. કાવ્યમાત્ર હૃદયનો સ્વાદિષ્ટ અને પૌષ્ટિક ખોરાક છે. તેમાં પ્રભુભક્તિ અને બન્ધુપ્રેમનો જો ઉમેરો થાય, તો તે અમૃતની કોટીએ જ પહોંચે છે. એનો સ્વાદ સ્વાભાવિક જ હોય. પણ તે સ્વાભાવિક રસ વિષે પણ સમાજમાં અરુચિ દેખાય છે, એનું કારણ આપણા જીવનની વિકૃતિ એજ છે. અફીણી માણસને અફીણ સિવાય બીજું બધું નિરસ લાગે છે. આપણને દુનિયાદારી બહારની બધી જ વસ્તુઓ નિરર્થક અને ભારરૂપ લાગવા માંડી છે.

હાલના 'પ્રગતિ'ના યુગમાં માયાનો વિસ્તાર વધતો જ જાય છે, અને તેટલે દરજ્જે આપણે વધારે ને વધારે પ્રભુવિમુખ થતા જઇએ છીએ. કુટુંબનો મોહ તો ધાર્મિક જીવનમાં ઘણીવાર અંતરાયરૂપ થાય છે. હવે તેની મદદમાં જાત્યભિમાન, વર્ણાભિમાન અને દેશાભિમાન આવી પહોંચ્યાં છે; અને તેથી મોક્ષનો માર્ગ—શાન્ત અને સમાધાનનો માર્ગ—વધારે ને વધારે વિકટ થતો જાય છે, અને તેથી કેળવણીમાં ભક્તિને અભિમાન જેટલું સ્થાન પણ મળતું નથી. દેશાભિમાનમાં રાષ્ટ્રીયતા જડે છે પણ દેશભક્તિ, રાષ્ટ્રીય જીવન વિષે ભક્તિ, પ્રભુભક્તિ, વગેરે વિષયો રાષ્ટ્રીયતામાં અંતરાયરૂપ ગણવામાં આવે છે. ધર્મ એ

રાષ્ટ્રીયતામાં વિઘ્નરૂપ પદાર્થ છે, એમ છડેચોક કહેનારાઓ પણ આ ધર્મભૂમિમાં નીકળ્યા હતા.

ધર્મમાંજ રાષ્ટ્રીયતા રહેલી છે, ધર્મ એજ સમાજનું બળ છે, એ શ્રદ્ધાથી કામ કરનારાઓનું નેતૃત્વ જ્યારથી ગાંધીજીએ સ્વીકાર્યું, ત્યારથી સમાજ પોતાની ભૂલ જોતો થયો છે. અને હવે નવી રાષ્ટ્રભક્તિ ધર્મમૂલક અને ધર્મ-પ્રાણ થવા લાગી છે.

દેશસેવાને અર્થે સ્થાપન કરેલા સત્યાગ્રહાશ્રમમાં સવારે અને સાંજે પ્રાર્થના થાય છે પણ તેમાં પ્રભુભક્તિ અને વૈરાગ્યનેજ પ્રાધાન્ય મળે છે. દિવસરાત્ર એક માત્ર દેશાભિ-માનનીજ વાતો નથી આવતી એમ એનું લોકોને પ્રથમ પ્રથમ બહુજ આશ્ચર્ય લાગતું. હવે લોકો અર્થાત્ કેટલાક લોકો એનું મહત્ત્વ સમજતા થયા છે. ધાર્મિકતા એજ સાચી રાષ્ટ્રીયતા છે એ હવે લોકો સ્વીકારે છે.

'**सा विद्या या विमुक्तये**' એ આદર્શ જ્યારે વિદ્યાપીઠે સ્વીકાર્યો, ત્યારે તેનો પૂરતો ધાર્મિક અર્થ સ્વીકારતાં કેટ-લાક ભાઇઓને ભારે મહેનત પડી હતી. અને રાષ્ટ્રીય શાળાઓમાં ધાર્મિક કેળવણીને પ્રધાન સ્થાન હોય એ મહાત્માજીનો આગ્રહનો સિદ્ધાંત પણ ફળદ્રુ થય નયો. પણ હવે એક બે વર્ષની આત્મશુદ્ધિ પછી રાષ્ટ્રીય શાળાઓમાં પણ ધાર્મિક શિક્ષણ વગર ચાલે નહિ, ચારિત્ર અને નિશ્ચ-યનું બળ ધર્મ મારફતેજ આવી શકે, ધર્મ મારફતેજ પ્રજા સાથેનો આપણો સંબંધ દ્રઢ થઇ શકે, એમ લોકો સમ-જતા થયા છે. આવી સ્થિતિમાં જુનાં અને નવાં ભજનો અને પ્રાર્થનાનો સંગ્રહ અત્યંત જરૂરી અને ઉપયુક્ત ન઼ા-ડવાનોજ. જુનાં ગીતો એટલે અનેક જમાનાનાં પસંદગીની

લોકમાન્ય થએલાં કાવ્યરત્નો. તેમાં પ્રજાનો પ્રાણ સ્ફુરે છે. માતાના ધાવણની પેઠે વગર આયાસે સમાજને તે પચી જાય છે, એ દૃષ્ટિએ રાષ્ટ્રીય કેળવણીમાં તેમનું મહત્ત્વ સૌથી વધારે છે. નવાં પદોમાં ચાલુ જમાનાની આકાંક્ષાઓનું પ્રતિબિંબ હોઇ તે રીતે તેમનું આકર્ષણ વધારે હોય છે.

શિક્ષકના ચારિત્રની અસર એજ સાચું ધાર્મિક શિક્ષણ છે અને તેટલુંજ બસ થવું જોઇએ એ એક પક્ષ છે અને આદર્શમાં તે બરાબર પણ છે. કેટલા શિક્ષકો એવો ચારિત્ર પ્રભાવ બતાવી શકે? જે પોતાની પાસે ન હોય તેને માટે બાળકોને પ્રાચીન રાષ્ટ્રપૂજ્યવિભૂતિ કવિઓ અને ગ્રંથો પાસે લઇ જવાં એ એકજ ઉપાય છે.

ધાર્મિક શિક્ષણમાં વિશિષ્ટ ધર્મ, વિશિષ્ટ ઉપાસ્ય અને વિશિષ્ટ પંથની આભડછેટ રાખવાનું કશું કારણ નથી. સામાન્ય શિક્ષણમાં જેમ આપણે અનેક સમાજનાં અને અનેક આદર્શનાં ચિત્રોનું અધ્યયન કરીએ છીએ તેમ ધાર્મિક શિક્ષણમાં પણ હોવું જોઇએ. મારા ધર્મથી જુદા ધર્મવિચારો કે માન્યતાઓ હું સાંભળુંજ નહિ એવી વૃત્તિમાં અધાર્મિકતા અને પ્રભુદ્રોહ રહેલો છે. ધાર્મિક શિક્ષણમાં સાચી ધર્મવૃત્તિ અને અમર્યાદ પ્રેમ અને પ્રાવિણ્ય છે કે નહિ એજ મુખ્યત્વે જોવું જોઇએ.

ધાર્મિક શિક્ષણમાં ઉચ્ચ સાહિત્ય, શુદ્ધ સંગીત અને સંયમપ્રધાન કલા હોવાં જોઇએ. સંગીત સાથે ધુપ, દીપ, રંગવલ્લી (સાથીઆ), પત્રપુષ્પ, વગેરે પૂજાના પ્રકાર પણ હોવા જોઇએ. જયાં અનેકધર્મી અને અનેકપંથી વિદ્યાર્થીઓ એકત્ર ભણતા હોય ત્યાં તીર્થ અને નૈવેદ્યની

પ્રથા વગર ચલાવવું જોઇએ. પૂજામાં મૂર્તિને બદલે ગ્રંથની પૂજા શરૂ કરીએ તો વિશેષ અનુકૂળ પડે. ભિન્ન ધર્મ અને પંથના ધર્મગ્રન્થનું પંચાયતન ગોઠવતાં પણ અગવડ નહિ આવે.

મંત્રો, શ્લોકો કે ગીતો ભણાવતી વખતે ઉચ્ચાર અને રાગની શુદ્ધતા જાળવવામાં જેટલી મહેનત લેવાય તેટલી ઓછી છે. આ બાબતની બેદરકારી એ તો એક કલંકરૂપજ ગણવી જોઇએ. વાણીશુદ્ધિ એ પણ ધાર્મિકતાનું એક આવશ્યક અંગ છે. જુનાં ગીતોમાં સ્વચ્છ ભાવ સાથે કેટલીક વખતે અસ્વચ્છ ઉપમાઓ અથવા શબ્દપ્રયોગો આવેલાં હોય છે. સામાજિક દૃષ્ટિએ શ્રદ્ધાભક્તિથી તે નિભાવી લેવાય પણ શિક્ષણક્રમમાં આદર્શની જેટલી શુદ્ધતા રાખીએ તેટલી ઓછી.

ધાર્મિક સાહિત્યમાં દરેક વસ્તુનો અર્થ અને અભિપ્રાય આપણે બાળકોને આપી શકતા નથી, પણ તેથી કાંઈ નુકશાન નથી. બાળપણમાં મોઢે કરેલું ધર્મસંગીત એ ધર્મ બીજનું વાવેતર છે. બરાબર ઉછેર થાય તો યથાકાલે તે ઉગ્યા વિના રહેજ નહિ અધર્મ કરતાં ધર્મનું બીજ વધારે પ્રબળ હોય છે એટલી શ્રદ્ધા ધર્મશિક્ષકે કેળવવી જોઇએ. ધામક શિક્ષણમાં વિદ્યાર્થીઓની સ્વાભાવિક પ્રસન્નતા કચડાઇ જાય એવી અતિશયતા ન થાય એની સંભાળ લેવી જોઇએ. સાથે સાથે એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઇએ કે બાળકોની દુર્બળતાને પ્રેમને નામે પંપાળવું એ ધર્મનું કામ નથી.

દત્તાત્રેય બાળકૃષ્ણ કાલેલકર

અનુક્રમણિકા

કઠણ હિંદી શબ્દોનો કોષ.

સભાર	બધાનો.
આરત	આર્ત, દુઃખી.
શાનકા	સરખો.
ગરચે	અગર.
ખતા	ભૂલ.
દીદાર	દર્શન.
આડે	અટકી પડવા વખતે.
નેક	સારી રીતે.
ગેહ	ઘર.
કંજાભ્ર	કંજ=કમળ, અભ્ર=આકાશ.
	આસમાની કમળના જેવા.
હોક	એક જાતનું પક્ષી.
ભૂરિ રુજા	મોટા રોગ.
અની	અણી.
નિપાત	પડવું.
અનપાયની	ન મળે તેવી.
લવ લાઇ	લ્હે લગાડી.
કેવટ	હોડી ચલાવનાર.
જહાંલો	જ્યાં સુધી.
કહાંલો	કયાં સુધી.
અનહત	અનાહત, દૈવી નાદ.
કુચીલ	નીચ.
દેહરા	મંદિર.

સુહાગ	નવસારે.
બંકનાળ	વાંકી નળી.
જંજીર	સાંકળ.
ચંદ રોઝ	થોડા દિવસ.
બસેરા	નિવાસ.
લુકમા	લુકમાન હકીમ.
દસ્તે	હાથ.
હઝરત	શ્રીમાન્.
મલ્લકે	ઘસીને.
બાદ મદફન	દફન્યા પછી, દાટયા પછી.
કઝા	મૃત્યુ.
બેજુલ્મ	નિરપરાધી.
જાલીમો	અત્યાચારી.
હરદમ	હમેશાં.
લો	ધ્યાન.
ખુમાઈ	અહંકાર
હિજીઓ	હૃદયની ભાવાને
દૂઈ	દ્વૈત.
મુસલ્લા	નમાઝ પડવાનું આસન.
તસબી	માળા.

શુદ્ધિપત્ર.

પૃષ્ઠ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૩	બભ	બલ.
,,	જડચેતનમ	જડચેતનમા
૫	બાધર	બધિર.
૭	ાવભુવેદ્યને	વિભુવૈદ્યને.
,,	કાચ	કાચા.
૧૦	રહ્યા	રહ્યાં.
૧૧	ઉડેરૂ	ઉંડેરૂં.
૧૪	વસ્યા	વસ્યાં.
૩૪	નરાંસહ	નરસિંહ.
૩૫	ત્રીકમ	ત્રીકમ.
૫૭	ત્રિભુવનઃ	ત્રિભુવન.
૫૮	જગતમે	જગતમેં.
૬૨	શરણુમે	શરણુમેં.
૬૩	તીનલાલ	તીનતાલ.
,,	મને	મેંને
૬૬	મુંઝકો	મુઝકો.
૬૭	પોંમર	પામર.
૭૦	ધો	ધો.
૭૧	ાબજબની ।	બીજબનીતા.
૭૨	મે	મેં.
૭૩	બોલ	બોલરે.
૭૪	તકો	તાકો.

૭૫	રાજસુયજ્ઞ	રાજસૂયજ્ઞ.
૭૬	કોડીકો	કોડીકો.
,,	જન	જીન.
,,	સ્મરણુન	સ્મરનન.
૭૮	ચારો	ચાઁરો
૮૨	મદ્દી	મિદ્દી
૮૭	શેવક	સેવક.
૯૩	ઢોઢૂંઢૂ	ઢુંઢુકો.
૮૭	જોઢ	જોડ.
૯૭	નિશિથે	નિશીથે.
१०९	निधानम्	निधानम्.
११२	शाश्वतोऽय	शाश्वतोऽयं
,,	नरा	नरो.
११३	ध्रुवो	ध्रुवो.
,,	ध्रुवं	ध्रुवं.
११६	स्नह	स्नेह
११७	ब्राह्मी	ब्राह्मी.
११९	प्य प्रतिम प्रभाव	प्यप्रतिमप्रभावः
१२१	मह्यियो	मह्यीयो
१२३	लोचण	लोचणं
१२७	व्रत परिपालनमथवा	व्रतपरिपालनमथवा
१२८	श्चोपस्थ पायू	श्चोपस्थपायु
,,	मात्सर्य भावः	मात्सर्यभावः

ગુજરાતી.

મંગલમંદિર ખોલો.

(ભૈરવી રાગિણી.)

" મંગલ મંદિર ખોલો,
દયામય !
મંગલ મંદિર ખોલો !
જીવનવન અતિ વેગે વટાવ્યું,
દ્વાર ઊભો શિશુ ભોળો:

૨

તિમિર ગયું ને જ્યોતિ પ્રકાશ્યો,
શિશુને ઉરમાં લ્યો, લ્યો,
દયામય !
મંગલ મંદિર ખોલો !

નામ મધુર તમ રટ્યો નિરંતર;
શિશુસહ પ્રેમે બોલો;
દિવ્ય તૃષાતુર આવ્યો બાલક,
પ્રેમ–અમીરસ ઢોળો,
દયામય !
મંગલ મંદિર ખોલો !"

નરસિંહરાવ.

પ્રભુમય જીવન.

(તોટક).

મુજ જીવન આ પ્રભુ ! તુંથી ભરૂં,
બળ દે અભિલાષ હું એહ પુરૂં;
મુજ દેહ વિષે, વળી આત્મ વિષે,
જડચેતનમાં પ્રભુ વાસ વસે. ૧

મુજ રક્ત વિષે, મુજ નાડી વિષે,
મુજ દૃષ્ટિ વિષે, મુજ વાણી વિષે;
મુજ તર્ક વિષે, મુજ કર્મ વિષે,
પ્રભુ ! વાસ વસો મુજ મર્મ વિષે. ૨

શિરમાં, ઉરમાં, મુખમાં, કરમાં,
પ્રભુ વ્યાપી રહો મુજ અંતરમાં;
મુજ જીવનકેરૂં રહસ્ય ઉંડું,
બન પ્રેરક, ચાલક, શાસક તું ૩

ધરીને ઉરમાં રસની પ્રતિમા–
જહીં ઉન્નતિનો સ્થિર છે મહિમા–
સ્મરી આકૃતિ એ નિજ પીંછી ધરે,
અનુસાર જ ચિત્ર પછી ચીતરે. ૪

જેમ ચિત્રક એ મન-મૂર્ત્તિ વડે,
બહુ સુંદર ઉત્તમ સૃષ્ટિ રચે;
ત્યમ જીવનના પટની ઉપરે,
મુજ લેખન તે તુજ સાક્ષી પુરે. ૫

પ્રભુ મુદ્રિત અંકિત તું હૃદમાં,
કૃતિઓ બધી ત્વન્મય હો જગમાં;
મુજ વર્તનથી છબી જે બની રહે,
તુજ ઉજ્જવળ રૂપની ઝાંખી દીએ. ૬

રમણભાઈ.

પ્રભુમહિમા.

(રાગ, ઠુમરી.)

મૂક વદે, પ્રભુ ! ત્હારી દયાથી !
પંગુ ચ્હડે, ગિરિ ત્હારી દયાથી !
બાધર સુણે, પ્રભુ ! ત્હારી દયાથી !
સ્વામી ઓ મ્હારા !
તત્વ વહન્ત જીવન્ત તું માંથી !
સ્નેહ, પ્રકાશ, જ્વલન્ત તું માંથી,
પામું હું સત્ય અનન્ત તું માંથી.
સ્વામી ઓ મ્હારા !

સાગ

પ્રભુ નિવેદન.

(રાગ ઝીંઝોટી.)

પુષ્પ કદિ કરો મ્હને કરો શતદલ;
તમારે ચરણે પ્રભુ એ જ નિવેદન.
વારિ કદિ કરો તમે, કરો ગંગાજળ;
કરો દુર્વા, આપો કદિ તૃણનું જીવન.
તુલસી કરજો, કદિ કરો પત્ર મ્હને;
વૃક્ષ કરી રાખજો, તો કરજો ચંદન.
જીવ કદિ, કરો નર નત્ ભક્તિમય;
જન્મે જન્મે દેજો પદ, કરવા વંદન.

બકુલ.

૭

વિભુવૈદ્યને.

(રાગ સોરઠ. વારીજાઉંરે સાંવરીઆ...એ રાગ

મારી નાડ તમારે હાથે, હરિ સંભાળજો રે;
મુજને પોતાનો જાણીને, પ્રભુપદ પાળજો રે. ટેક.

પથ્યાપથ્ય નથી સમજાતું, દુઃખ સદૈવ રહે ઉભરાતું,
મને હશે શું થાતું, નાથ નિહાળજો રે. મારી

અનાદિ વૈદ આપ છો સાચા, કોઇ ઉપાય વિષે નહિ કા
દિવસ રહ્યા છે ટાંચા, વેળા વાળજો રે. મારી

વિશ્વેશ્વર શું હજી વિસારો, બાજી હાથ છતાં કાં હારે
મહા મુંઝારો મારો, નટવર ટાળજો રે. મારી

કેશવ હરિ મારૂં શું થાશે? ઘાણુ વળ્યો શું ગઢ ઘેરા
લાજ તમારી જાશે, ભૂધર ભાળજો રે. મારી

કેશવ કૃતિ

૮

પ્રભુપ્રાર્થના.

(રાગ ઝીંઝોટી).

સુંદર શિવ મંગળ ગુણ ગાઉં ઇશ્વરા,
વિભુવર ભવભયહારક, નમું મહેશ્વરા. સુંદર.

મધુર કુસુમ વિષે રમે ગંધ સુંદરા,
કૌમુદી મુદપ્રદા, ઉષા મનોહરા;
મૃદુલ કંઠ કોકિલ રવ શ્રવણ સુખકરા;

સહુમાં વસતી હસતી
પ્રતિફલિતા–શી લલિતા–સુંદરતા—
તુજ જગદ્ધરા. સુંદર.

વિપ્રલંભી વિષય મોહની મધુરસ્વરા
દિવ્યધામ પંથ જતાં આવી વિષધરા,
વિપથ દોરવા મથે, અહો દયાકરા !

ક્ષણ તે, હૃદયે બળ દે,
કર ધરી આ–પરિહરવા–મધુરરવા—

૯

વિમળ સાધુ હૃદય વિષે વિપદ જલધરા,
વ્યાપિ હમે સત્ય દૃષ્ટિ ધન તિમિરકરા;
તે સમે વિશુદ્ધ પ્રેરી જ્ઞાનરવિકરા,

કરુણા ધરીને, ફરીને,
હરી તમને, સદય મને, મન ગગને
શાંતિ દે સ્થિરા. સુંદર.

—નરસિંહરાવ.

હરિનાં દર્શન.

(રાગ જિલ્લા–ગરબી–શીખ સાસુજી દે છે રે...એ રાહ)

મારાં નયણાંની આળસ રે, ન નીરખ્યા હરિને જરી;
એક મટકું ન માંડયું રે, ન ઠરીઆં ઝાંખી કરી.

શોક મોહના અગ્નિ રે તપે, તેમાં તપ્ત થયાં,
નથી દેવનાં દર્શન રે કીધાં તેમાં રક્ત રહ્યા.

પ્રભુ સઘળે વિરાજે રે, સૃજનમાં સભર ભર્યા;
નથી અણું પણ ખાલી રે, ચરાચરમાં ઉભર્યા
નાથ ગગનના જેવા રે, સદા મને છાઇ રહે;
નાથ વાયુની પઠે રે, સદા મુજ ઉરમાં વહે.

જરા ઉઘડે આંખલડી રે, તો સન્મુખ તેહ સદા;
બ્રહ્મ બ્રહ્માંડ અળગા રે, ઘડીએ ન થાય કદા.

પણ પૃથ્વીનાં પડળો રે, શી ગમ તેને ચેતનની ?
જીવે સો વર્ષ ઘૂવડ રે, ન ગમ તોયે કંઈ દિનની.

સ્વામી સાગર સરીખા રે, નજરમાં ન માય કદી;
જીભ થાકીને વિરમે રે, વિરાટ વિરાટ વદી.

પેલાં દિવ્ય લોચનિયાં રે, પ્રભુ ! કયારે ઉઘડશે ?
આવાં ઘોર અંધારાં રે, પ્રભુ ! કયારે ઉતરશે ?

૧૧

નાથ ! એટલી અરજી રે, ઉપાડો જડ પડદા,
નેનાં ! નિરખો ઊંડેરૂં રે, હરિવર દરસે સદા.

આંખ આળસ છોડો રે, દરો એક ઝાંખી કરી;
એક મટકું તો માંડો રે, હૃદય ભરી નિરખો હરિ,

—નાનાલાલ.

" મ્હારો જીવનપંથ ઉજાળ્ય. "

(રાગ–મ્હાડ.)

પ્રેમલ જ્યોતિ ત્હારો દાખવી,
મુજ જીવનપંથ ઉજાળ્ય; પ્રેમલ.

દૂર પડયો નિજ ધામથી હું,
ને ઘેરે ઘન અંધાર;
માર્ગ સૂઝે નવ ઘોર રજનીમાં,
નિજ શિશુને સંભાળ્ય;
મ્હારો જીવનપંથ ઉજાળ્ય. પ્રેમલ. ૧

ડગમગતો પગ રાખ તું સ્થિર મુજ,
દૂર નજર છો ન જાય;
દૂર માર્ગ જોવા લોભ લગીર ન,
એક ડગલું બસ થાય;
મ્હારે એક ડગલું બસ થાય. પ્રેમલ. ૨

આજ લગી રહ્યો ગર્વમાં હું ને
માગી મદદ ન લગાર;

આપ બળે માર્ગ જોઇને ચાલવા,
      હામ ધરી મૂઢ બાળ.
         હવે માગું તુજ આધાર. પ્રેમલ. ૩

ભભક ભર્યા તેજથી હું લોભાયો,
      ને ભય છતાં ધર્યો ગર્વ;
વીત્યાં વર્ષો ને લોપ્ય સ્મરણથી,
      સ્ખલન થયાં જે સર્વ:
         મ્હારે આજ થકી નવું પર્વ. પ્રેમલ. ૪

ત્હારા પ્રભાવે નિભાવ્યો મને પ્રભુ !
      આજ લગી પ્રેમ ભેર,
નિશ્ચે મને સ્થિર પગલેથી,
      ચલવી પ્હોંચાડશે ઘેર
         દાખવી પ્રેમલ જ્યોતની સેર. પ્રેમલ. ૫

કર્દમભૂમિ ફળણભરેલી,
      ને ગિરિવર કેરી કરાડ;
ધસમસતા જળ કેરા પ્રવાહો,

સર્વ વટાવી કૃપાળ
મુને પ્હોંચાડજે નિજ દ્વાર. પ્રેમલ. ૬

રજની જશે ને પ્રભાત ઉજળશે,
ને સ્મિત કરશે પ્રેમાળ;
દિવ્ય ગણોનાં વદન મનોહર,
મ્હારે હૃદય વસ્યાં ચિર કાળ.
જે મ્હેં ખોયાં હતાં ક્ષણ વાર. પ્રેમલ. ૭

—નરસિંહરાવ.

આપની યાદી.

(ગઝલ.)

જ્યાં જ્યાં નજર મારી ઠરે યાદી ભરી ત્યાં આપની;
આંસુ મહીંએ આંખથી યાદી ઝરે છે આપની !

જોઉં અહીં ત્યાં આવતી દરિયાવની મીઠી લહર;
તેની ઉપર ચાલી રહી નાજુક સવારી આપની !

તારા ઉપર તારા તણાં, ઝુમી રહ્યાં જે ઝુમખાં;
તે યાદ આપે આંખને. ગેબી કચેરી આપની !

આ ખૂનને ચરખે અને રાતે હમારી ગોદમાં;
આ દમબદમ બોલી રહી, ઝીણી સિતારી આપની !

આકાશથી વર્ષાવતા છો ખંજરો દુશ્મન બધા;
યાદી બનીને ઢાલ ખેંચાઇ રહી છે આપની !

દેખી બુરાઈ ના ડરૂં હું, શી ફીકર છે પાપની:
ધોવા બુરાઇને બધે. ગંગા વહે છે આપની !

જ્યાં જ્યાં મિલાવે હાથ યારો ત્યાં મિલાવી હાથને;
અહેશાનમાં દિલ ઝુકતું, રહેમત ખડી ત્યાં આપની !

પ્યારૂં તજીને પ્યાર કોઇ આદરે છેલ્લી સફર;
ધોવાઇ યાદી ત્યાં રડાવે છે જુદાઇ આપની !

જૂનું નવું જાણું અને રોઉં હસું તો તે બધું;
જૂની નવી ના કાંઇ તાજી એક યાદી આપની !

ભૂલી જવાતી છો બધી લાખો કિતાબો સામટી;
જોયું ન જોયું છો બને જો એક યાદી આપની !

કિસ્મત કરાવે ભૂલ તે ભૂલો કરી નાંખું બધી:
છે આખરે તો એકલી ને એક યાદી આપની !

—કલાપી.

હરિજનનાં હૃદય.

(પદ. રાગ-પીલુ.)

પંખીડાં પિયુ પિયુ પિયુ પોકારો,
આતો ભાઇ ઉતરવાનો આરો રે;
હરિપદ હૃદેકમળમાં ધારો,
પંખીડાં પિયુ પિયુ પિયુ પોકારો. ટેક

અલખલખ ભજન લેહે લાગી,
જાગી જોયું નરનાર રે;
મીરાં ને કરમા શબરી પુરી,
એ પળમાં ઉતર્યા પાર. પંખીડાં.

ગોપીચંદ ભરતને રે લાગી,
વહી ગયા પારંપાર રે;
પીપો સુરદાસ ને દાસ કબીરા,
એને જાણે સકળ સંસાર. પંખીડાં.

કુબો કુંભાર ને સદનો કસાઇ,
ધનોજી જાટ નામો દાઢી રે;

ભિલ ભક્તને સંપત્તિ સંતની,
ભલી ભલી હરિએ ભજાડી. પંખીડાં.

રાજા જનક ને શુકદેવ જોગી,
ધન્ય ધન્ય તેનો જનમારો રે;
એનાં રે ચીતડાં કેવાં હશે,
તમે ચતુર ચિત્ત વિચારો. પંખીડા.

જે શાહ બલખ બોખારાનો બાદશાહ,
જેણે છોડી સોળસેં સાહેલી રે;
અઢાર લક્ષ ઘોડા મેલી ચાલ્યા,
વળી દોલત દુનિયા મેલી. પંખીડાં.

નાતજાતનો નિયમ નથી ભાઇ,
કોણુ દાનવ કોણુ દેવા રે;
દાસ ધીરા હરિધ્યાન ધરે તો,
હરિજન હરજી જેવા. પંખીડાં.

—ધીરો.

પ્રભુનામસુધારસ પી લે.

(રાગ, દરબારી કાનડો.)

પ્રભુનામસુધારસ પી લે. (૨)
મન શું એહું મુખ ઢીલે. પ્રભુનામ (ધ્રૂ૦)

નામ સુધારસ શીતલતાથી,
તનના તાપ હરી લે;
શાંતપણું આપે અંતરમાં,
દુઃખ રહે નહિ ડીલે. પ્રભુનામ. ૧.

નૌત્તમ નાવ નક્કી તરવાનું,
કરમાં એ જ કરી લે;
ભયકારક ભવસાગર ભારે,
અંતર તરત તરી લે પ્રભુનામ. ૨.

કુંદનરૂપ સમજ તું કાયા,
ઓપ ચઢે શુભ શીલે;
હીરો પ્રભુનું નામ નિરંતર,
આજ જરૂર જડી લે. પ્રભુનામ. ૩.

કર જપ, તપ, કે યોગ, સમાધિ,
એશ જઇને ખાલે;
કેશવ કોઇ ન એને તોલે,
કહું હું તે જ કરી લે. પ્રભુનામ. ૪.

ચેતવણી.

(રાગ કાફી.)

ચેત તો ચેતાવું તુંનેરે પામર પ્રાણી, (૨)
સઉ ઘરબાર સારૂં મિથ્યા કહે છે મારૂં મારૂં,
તેમાં નથી કાંઇ તારૂંરે પામર પ્રાણી. ચેત તો.

તારે હાથે વવરાશે તેટલું જ તારૂં થાશે,
બીજું તો બીજાને હાથે જાશે રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.

માખીઓએ મધ કીધું, ન ખાધું ને દાન દીધું,
લુંટનારે લુંટી લીધુંરે પામર પ્રાણી ચેત તો.

સાહુકારીમાં સવાયો, લાખોપતિ તું લખાયો,
કહે સાચું શું કમાયોરે, પામર પ્રાણી ચેત તો.

ખંખેરીને હાથ ખાલી, ઓચિંતાને જવું ચાલી,
કરે માથાકુટ ઠાલીરે પામર પ્રાણી. ચેત તો.

આવે તારે સાથે એવો કમાયો તું માલ કેવો,
અવેજ તપાસ તેવોરે પામર પ્રાણી. ચેત તો.

હેવે નરતનુ દીધી તેં તો ન કીંમત કીધી,
મણી સાથે મેશ લીધી રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.

આગ્રામાંથી ધન ખોયું ધુળથી જ્ઞાન ધોયું,
જાણુપણુ તારૂં જોયું રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
હજી હાથમાં છે બાજી કર તું પ્રભુને રાજી,
તારી મુડી કર તાજીરે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
હાથમાંથી બાજી જાશે પછીથી પસ્તાવો થાશે,
કશું ન કરી શકાશે રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
મનનો વિચાર તારો મનમાં રહી જનારો,
વળતી ન આવે વારો રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
નીસર્યો જ્યાં શરીરથી પછી તું માલેક નથી,
દલપત કહે કથી રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.

—દલપતરામ.

રૂડો સંગાથ.

(રાગ-ધનાશ્રી.)

કર રૂડો સંગાથ, મનડા, કર રૂડો સંગાથ,
ભજી લે જગનો નાથ—મનડા;
કામતણા અગ્નિરથ મધ્યે બેઠાં જન બહુ ભાત—મનડા;
નિર્મિત સ્થળમાં સર્વ ઉતરશે, લઇ મરણુની ઘાત—મનડા;
ધામ, ધરા, ધન મનન કરતો, રાખ ન આવી સાથ—મનડા;
ત્હારૂં ત્હારૂં પણ મુકી જાશે, જાશો ઉઘાડે હાથ—મનડા;
એક દિવસ જાવાનું જાણી, મ્હોટી બીડે શું બાથ—મનડા;
બધું જશે ને કેવળ રહેશે, સારી નરસી ગાથ—મનડા;

—દોલતરામ.

શીહને ચિંતા ધરે ?

(રાગ—કાલિંગડો. તાલ, દીપચંદી.)

ચિત તું શીહને ચિંતા ધરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે. ટેક.

સ્થાવર જંગમ જડ ચેતનમાં માયાનું બળ ઠરે;
સ્મરણ કર શ્રીકૃષ્ણચંદ્રનું, જન્મમરણ ભય હરે. કૃષ્ણને.

નવ માસ પ્રાણી કૃષ્ણચંદ્રનું ધ્યાન ગર્ભમાં ધરે;
માયાનું આવરણ કર્યું ત્યારે, લક્ષ ચોરાશી ફરે. કૃષ્ણને.

તું અંતર ઉદ્વેગ ધરે, તેથી કારજ શું સરે;
ધણીનો ધાર્યો મનસુબો, હર બ્રહ્માથી નવ ફરે. કૃષ્ણને.

દોરી સર્વની એના હાથમાં, ભરાવ્યું ડગલું ભરે;
જેવો જંત્ર વગાડે જંત્રી, તેવો સ્વર નીસરે. કૃષ્ણને.

થનાર વસ્તુ થયા કરે જયમ, શ્રીફળ પાણી ભરે;
જનાર વસ્તુ એણી પેરે જાશે, જયમ ગજ કોઠું ગરે. કૃષ્ણને.

જેનું જેટલું જે જયમ કાળે, તે તેને કર ઠરે;
એમાં ફેર પડે નહિ કોઇથી, શીદ કુટાઈ મરે. કૃષ્ણને.

તારૂં ધાર્યું થાતું હોય તો, સુખ સંચે દુઃખ હરે;
આપપણું અજ્ઞાન ફુલ એ, મૂળ વિચારે ખરે. કૃષ્ણને.

થાવાનું અણુચિંતવ્યું થાશે ઉપનિષદ્ ઓચરે;
રાખ ભરોંસો રાધાવરનો દયા શીદને ડરે. કૃષ્ણને.

—દયારામ.

સંસારતરણોપાય.

(રાગ—કાલિંગડો. તાલ ચતુસ્રજાતિ એક તાલ.)

હરિ ભજન વિના દુઃખહરિયા સંસારનો પાર ન આવે;
જડબુદ્ધિ જીવ, સંત વિના શુદ્ધ મારગ કોણ બતાવે. ટેક.
તેં અનેક વાર અવતાર ધર્યા, કૈં કર્મતણા કોઠાર ભર્યા
અધઓઘતણા અંબાર કર્યા— હરિ૦ ૧.
ફર્યો ચાર ખાણ લખ ચોરાશી, થયો જળચર સ્થળચર ગર્ભવાસી;
માયાબંધનથી ન શકયો નાશી— હરિ૦ ૨.
પામ્યો મનુષ્ય દેહમાં નહિ મણા, ધન, ધામ, પુત્ર, પરિવાર ઘણા
હવે ગાઇ લે ગુણ ગોવિંદતણા— હરિ૦ ૩.
તું ઝાડ પહાડ જડરૂપ થયો, તેં શીત વરસુ સુરતાપ સહ્યો;
તારા કષ્ટનો પાર ન જાય કહ્યો— હરિ૦ ૪
દુઃખ જન્મમરણ એવું જાણી, તું શું બેઠો આળસ આણી;
કહે પ્રીતમ ચેતી લે પ્રાણી— હરિ૦ ૫

પ્રીતમ.

સાચા હરિજન

પદ. ૧

(રાગ.–પીલુ. તાલ ચતુસ્રજાતિ એકતાલ)

હરિજન સાચા રે, જે ઉરમાં હિંમત રાખે;
વિપતે વરચી રે, કેદિ દીન વચન નવ ભાખે;
જગનું સુખ દુઃખ રે, માયિક મિથ્યા કરી જાણે;
તન ધન જાતાં રે, અંતરમાં શોક ન આણે.
પરઉપકારી રે, જન પ્રેમનીમમાં પુરા;
દૈહિક દુઃખમાં રે, દાઝે નહિ સાધુ શૂરા.
હરિને સમરે રે, નિત્ય અહોનિશ ઉમંગ ભરીઆ;
સરવ તજીને રે, નટનાગર વ્હાલા કરીઆ.
બ્રહ્માનંદ કહે રે, એવા હરિજનની બલીહારી;
મસ્તક જાતાં રે, નવ મેલે ટેક વિચારી.

સાચા હરિજન.

પદ ૨.

પેટ કટારી રે, પહેરીને સન્મુખ ચાલ્યા,
પાછા ન વળે રે, કોઇના તે ન રહે ઝાલ્યા. ૧
સામા સામી રે, ઉડે ભાલા અણીયાળા;
તે અવસરમાં રે, રહે રાજી તે મતવાલા, ૨
સાચા શૂરા રે, જેના વેરી ઘાવ વખાણે,
જીવીત જુઠું રે, મરવું તે મંગળ જાણે. ૩
તેની પેરે રે હરિજન પણ જોઇએ તીખા;
કામાદિક શત્રુને રે, લાગે અતિ વજ્ર સરીખા. ૪
માથું જાતાં રે, મુખનું પાણી નવ જાવે;
બ્રહ્માનંદ કહે રે, તે સંત હરિમન ભાવે, ૫

બ્રહ્માનંદ
(સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાય)

હરિનો મારગ.

હરિનો મારગ છે શૂરાનો, નહિ કાયરનું કામ જોને;
પરથમ પહેલું મસ્તક મૂકી, વળતી લેવું નામ જોને.
સુત, વિત્ત, દારા, શીશ સમરપે, તે પામે રસ પાન જોને;
સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા, માંહી પડયા મરજીવા જોને.
મરણ આગમે ભરે મૂઠી, દિલની દુગ્ધા વામે જોને;
તીરે ઉભો જુએ તમાસો, તે કોડી નવ પામે જોને.
પ્રેમપંથ પાવકની જ્વાળા, ભાળી પાછા ભાગે જોને;
માંહી પડયા તે મહાસુખ માણે, દેખનહારા દાઝે જોને.
માથા સાટે મોંઘી વસ્તુ, સાંપડવી નહિ સ્હેલ જોને;
મહા પદ પામ્યા તે મરજીવા, મૂકી મનનો મેલ જોને.
રામ અમલમાં રાતા માતા, પુરા પ્રેમી પરખે જોને;
પ્રીતમના સ્વામીની લીલા, તે રજની દિન દેખે જોને.

પ્રીતમ.

કુસંગત્યાગ.

(કાઠિયાવાડી મ્હાડ ભજનની ધુન.)

વારૂ મારા વીરા રે, ન કરીએ સંગ નીચનો રે જી. ટેક.
નીચપણું નિશ્ચય નરકે લઇ જાય— વારૂ.
આકડીઆનાં દૂધ રે અતી છે ઉજળાં રે જી:
તે પીધે તો તરત મૃત્યુ થાય— વારૂ.
દુધડીઆં મંગાવો રે, ગવરી ગાયનાં રે જી:
સાકર ભેળે સ્વાદ અતિ ઘણો થાય— વારૂ.
બાવળીઓ કંટાળો રે, અતી અળખામણો રે જી;
તેને સંગે અંગ ને વસ્ત્ર ઉઝરડાય— વારૂ.
આંબલીઆની છાયા રે, અતી રળીઆમણી રે જી;
તેને સેવે ફળની પ્રાપ્તિ થાય— વારૂ.
ગુરુના પ્રતાપે રે, જેઠીરામ બોલીઆ રે જી:
દેજો અમને સંતચરણમાં વાસ— વારૂ.

જેઠીરામ.

નામમહિમા.

(રાગ-તિલક કામોદ.)

ભાઇ નામ સમજીને બેસી રહીએ,
આત્મા તેની (૨) મનમાં મગન થઈ રહીએ. ભાઈ
રામ ને રહેમાન તમે એક કરી જાણજો,
કૃષ્ણને કરીમ એક કહીએ;
વિષ્ણુ બીસમીલ્લામાં ભેદ નથી ભાઇ, (૨)
અમે અલ્લા અલગ નવ કહીએ. ભાઇ ૧
ગફુર ગોવિંદ તમે એક કરી જાણજો,
મૌલા માધવ ગુણ ગાઇએ;
હરિ હક્ક તાલાનો ભેદ મેતો જાણ્યો, (૨)
હવે ચોરાશીમાં નવ રહીએ. ભાઈ ૨
પરવરદીગાર પરમેશ્વર એક કરી જાણજો,
નબી નારાયણ ચોંટયો લઇએ;
ચોખા ને ચાવલ પણ ડાંગર એક (૨)
એવું સમજે તેના ચેલા થઇને રહીએ. ભાઇ ૩
બાપુ સાહેબ નામ પાક, તેને બીજું ના:પાક.
એવું સમજાવે કહો કયાં જઈએ ?
જે જે પાખંડ કરે તેમાં પડે તે તો પાછો (૨)
અમે બ્રહ્મ જળમાંરે નિત્ય નાહીએ. ભાઇ ૪

બાપુ.

તત્વવિચાર.

(હરિગીત)

બહુ પુણ્યકેરા પુંજથી શુભ દેહ માનવનો મળ્યો,
તોયે અરે! ભવચક્રનો આંટો નહિ એકે ટળ્યો;
સુખ પ્રાપ્ત કરતાં સુખ ટળે છે લેશ એ લક્ષે લહો,
ક્ષણુ ક્ષણુ ભયંકર ભાવ મરણે કાં અહો રાચી રહો?

લક્ષ્મી અને અધિકાર વધતાં, શું વધ્યું તે તો કહો,
શું કુટુંબ કે પરિવારથી વધવાપણું, એ નય ગ્રહો;
વધવાપણું સંસારનું નરદેહને હારી જવો,
એનો વિચાર નહિ અહોહો! એક પળ તમને હવો.

નિર્દોષ સુખ નિર્દોષ આનંદ, લ્યો ગમે ત્યાંથી ભલે,
એ દિવ્ય શક્તિમાન જેથી જંજીરેથી નીકળે;
પર વસ્તુમાં નહિ મુઝવો, એની દયા મુજને રહી,
એ ત્યાગવા સિદ્ધાંત કે પશ્ચાત દુઃખ તે સુખ નહીં.

હું કોણ છું? ક્યાંથી થયો? શું સ્વરૂપ છે મારૂં ખરૂં?
કોના સંબંધે વળગણા છે? રાખું કે એ પરહરૂં?
એના વિચાર વિવેકપૂર્વક શાંત ભાવે જો કર્યા,
તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનનાં સિદ્ધાંતતત્વ અનુભવ્યાં.

તે પ્રાપ્ત કરવા વચન કોનું સત્ય કેવળ માનવું?
નિર્દોષ નરનું કથન માનો 'તેહ' જેણે અનુભવ્યું;
રે ! આત્મ તારો ! આત્મ તારો ! શીઘ્ર એને ઓળખો,
સર્વાત્મમાં સમદૃષ્ટિ દ્યો આ વચનને હૃદયે લખો.

રાજચંદ્ર.

વૈષ્ણવજન.

☙

(રાગ—ખમાચ, ધુમાળી.)

વૈષ્ણવ જન તો તેને કહીએ, જે પીડ પરાઇ જાણે રે;
પર દુઃખે ઉપકાર કરે તોય મન અભિમાન ન આણે રે. ટેક.
સકળ લોકમાં સહુને વંદે, નિંદા ન કરે કોની રે;
વાચ, કાય મન નિશ્ચલ રાખે, ધન્ય ધન્ય જનની તેની રે. વૈષ્ણવ.
સમ દૃષ્ટિ ને તૃષ્ણા ત્યાગી, પર સ્ત્રી જેને માત રે;
જીવ્હાથકી અસત્ય ન બોલે, પર ધન ન ઝાલે હાથ રે. વૈષ્ણવ.
મોહ માયા વ્યાપે નહિ જેને, દૃઢ વૈરાગ્ય જેના મનમાં રે;
રામ નામ શું તાળી રે લાગી, સકળ તીરથ તેના તનમાં રે. વૈષ્ણવ.
વણ લોભી ને કપટ રહિત છે, કામ ક્રોધ નિવાર્યા રે;
ભણે નરસૈંયો તેનું દરશન કરતાં, કુળ ઇકોતેર તાર્યા રે. વૈષ્ણવ.

નરસિંહ મહેતા.

સાચું ઘરેણું.

(રાગ-કુમરી)

મુજ અબળાને મોટી મિરાંત બાઇ, શામળો ઘરેણું મારે સાચું રે
વાળી ઘડાવું વિઠ્ઠલવર કેરી, હાર હરિનો મારે હૈયે રે;
ચિત્ત માળા ચતુર્ભુજ ચુડલો, શીદ સોની ઘેર જઇએ રે. મુજ.
ઝાંઝરીઆં જગજીવન કેરાં, કૃષ્ણજી કલ્લાં ને કાંબી રે;
વિછુવા ઘુઘરા રામનારાયણના, અણવટ અંતરજામી રે. મુજ.
પેડી ઘડાવું પુરૂષોત્તમ કેરી, ત્રીકમ નામનું તાળું રે;
કુંચી કરાવું કરુણાનંદ કેરી, તેમાં ઘરેણું મારૂં ઘાલું રે. મુજ.
સાસરવાસો સજીને બેઠી, હવે નથી કાંઇ કાચું રે;
મીરાંબાઇ કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર, હરિને ચરણે યાચું રે. મુજ.

મીરાંબાઇ.

મુખડાની માયા.

(રાગ—કાફી.)

મુખડાંની માયા લાગી રે, મોહન પ્યારા;
મુખડાની માયા લાગી રે.
મુખડું મેં જોયું તારૂં, આ જગતડું થયું ખારૂં;
મન મારૂં રહ્યું ન્યારૂં રે— મોહન પ્યારા.
સંસારીનું સુખ એવું, ઝાંઝવાનાં નીર જેવું;
તેને તુચ્છ કરી ફરી રે— મોહન પ્યારા.
સંસારીનું સુખ કાચું, પરણીને રંડાવું પાછું;
તેને ઘેર શીદ જઇએ રે— મોહન પ્યારા.
પરણું પ્રીતમ પ્યારો, અખંડ સૌભાગ્ય મારો;
રાંડવાનો ભે ટાળ્યો રે— મોહન પ્યારા.
મીરાંબાઇ બલિહારી તારી, આશા એક ઉર ધારી;
હવે હું તો બડભાગી રે— મોહન પ્યારા.

મીરાંબાઈ.

રામબાણુ.

(રાગ-હીંચમાં.)

રામબાણુ વાગ્યાં હોય તે જાણે, પેલો મૂરખ મનમાં શું
આણે—ટેક.

ધ્રુવને વાગ્યાં પ્રલ્હાદને વાગ્યાં, ઠરી બેઠા ઠેકાણે;
ગર્ભવાસમાં શુકદેવને વાગ્યાં, એ તો વેદ વચન પરમાણે-રામ
મયુરધ્વજ રાજાનું મન હરી લેવા, હરિ આવ્યા જે ટાણે;
લઇ કરવત મસ્તકપર મેલ્યું, ને પત્ની પુત્ર બેઉ તાણે-રામ
મીરાંબાઇ ઉપર ક્રોધ કરીને, રાણોજી ખડ્ગ જ તાણે;
વિષના પ્યાલા ગિરધરલાલે આરોગ્યા અમૃતને ઠેકાણે-રામ
નરસિંહ મેતાની હુંડી શીકારી, વહાલે ખેપ કરી ખરે ટાણે;
આગળ સંત અનેક ઓદ્ધાર્યા, ધનો ભગત ઉર આણે-રામ

ધનો

વૈરાગ્ય.

(પદ-રાગ, જંગલો.)

જનુની જીવો રે ગોપીચંદની, પુત્રને પ્રેર્યો વૈરાગ્ય જી;
ઉપદેશ આપ્યો એણી પેરે, લાગ્યો સંસારીડો આગ જી.
જનુની. ૧

ધન્ય ધન્ય માતા ધ્રુવતણી, કહ્યાં કઠણ વચન જી;
રાજસાજ સુખ પરહર્યું, વેગે ચાલીઆ વન જી.
જનુની. ૨

ભલો ત્યાગ ભરથરી તણો, તજી સોળસેં નાર જી;
મંદિર ઝરૂખા મેલી કરી, આસન કીધેલાં બહાર જી.
જનુની. ૩

ઊડી ન શકે ઉડીયો, બહુ બોલાવ્યો બાજંદ જી;
તેને દેખીને ત્રાસ ઉપજ્યો, લીધી ફકીરી છોડયા ફંદ જી.
જનુની. ૪

એવા વૈરાગ્યવંતને જાઉં વારણે, બીજા ગયા અનેક જી;
ભલા ભુંડા અવની ઉપરે, ગણતાં નાવે છેક જી.
જનુની. ૫

ક્યાં ગયું કુળ રાવણ તણું, સગરસુત સાઠ હજાર જી;
ન રહ્યું નાણું રાજા નંદનું, સર્વે સુપન વહેવાર જી.
જનુની. ૬

એવા છત્રપતિ ચાલી ગયા, રાજ મૂકી રાજન જી;
દેવ, દાનવ, માનવ, મુનિ, સર્વે જાણો સુપન જી.
જનુની. ૭
સમજી મુકો તો સારૂં ઘણું, જરૂર મૂકાવશે જમ જી;
નિષ્કુળાનંદ કહે નહિ મટે, સાચું કહું ખાઇ સમ જી.
જનુની. ૮

નિષ્કુળાનંદ.

ત્યાગ ન ટકે વૈરાગ્ય વિના.

(જનુની જીવો રે ગોપીચંદની-એ રાહ.)

ત્યાગ ન ટકે રે વૈરાગ્ય વિના કરીએ કોટી ઉપાય જી;
અંતર ઉંડી ઇચ્છા રહે, તે તો કેમ તજાય જી. ત્યાગ. ૧

વેશ લીધો વૈરાગ્યનો, દેશ રહી ગયો દૂર જી;
ઉપરનો આછો બન્યો, માંહી મોહ ભરપૂર જી ત્યાગ. ૨

કામ, ક્રોધ, મદ, લોભનું, જ્યાં લગી મૂળ ન જાય જી;
સંગ પ્રસંગે તે ઉપજે ઇંદ્રિ વિષય આકાર જી. ત્યાગ. ૩

ઉષ્ણુરતે અવની ઉપરે, બીજ નવ દીસે બહાર જી;
ઘન વરસે વન પાંગરે, એમ ઇંદ્રિવિકાર જી. ત્યાગ. ૪

ચમક દેખીને લોહ ચળે, ઇંદ્રિ વિષય સંયોગ જી;
અણુ ભેટે અભાવ છે, ભેટે ભોગવશે ભોગ જી. ત્યાગ. ૫

ઉપર તજે ને અંતર ભજે, એમ ન સરે અર્થ જી;
તે વરણી આશ્રમથકી, અંતે કરશે અનર્થ જી. ત્યાગ. ૬

ભ્રષ્ટ થયો જોગભોગથી, જેમ બગડયું દુધજી;
ગયું રે ઘૃત મહી માખણુથકી, આપે થયું અશુદ્ધજી. ત્યાગ ૭
પળમાં જોગી, પળમાં ભોગી, પળમાં ગૃહીને ત્યાગજી;
નિષ્કુળાનંદ કહે એ નરનો, વણુ સમજ્યો વૈરાગજી. ત્યાગ. ૮

નિષ્કુળાનંદ.

નાશવંત તનપિંજર.

રાગ—કાનરા.

પોપટ તનપિંજર છે નહિ તારૂં,
અંતે ઉડી જવું પરબારૂં પોપટ.
છે પરનું પણ પરિચયથી તું, માની બેઠો મારૂં
ક્યાંનો તું ક્યાંનું એ પિંજર તે સમજે તો સારૂં; પોપટ.
માંસ રૂધિરમય ને દુર્ગંધિ, નરક સમાન નઠારૂં;
તું તેને કાંચનમય માને, આવડું શું અંધારૂં, પોપટ.
બીજાં જોયાં એવું આ પણ, નામે કેવળ ન્યારૂં;
સર્વ પ્રકારે સાચવ તો પણ, પલમાં છે પડનારૂં. પોપટ.
સારાસાર વિચાર કરે તો, ભવસાગરનું બારૂં;
કેશવ હરિ કારીગર તેનો, વિસર મા સંભારૂં. પોપટ.

કેશવ.

નાશવંત કાયા.

(રાગ—મ્હાડ કાલિંગડા.)

મન તુંહી તુંહી બોલેરે, આ સુપના જેવું તન ત્હારૂં;
અચાનક ઉડી જાશેરે, જેમ દેવતામાં દારૂ— ટેક.
ઝાકળ જળ પળમાં વળી જાશે, જેમ કાગળને પાણી,
કાયા વાડી ત્હારી એમ કરમાશે, થઇ જાશે ધુળધાણી;
પાછળથી પસ્તાશેરે, મિથ્યા કરી મ્હારૂં મ્હારૂં— મન.
કાચનો કુપો કાયા ત્હારી, વણુસતાં નહિ વાર;
જીવ કાયાને સગાઇ કેટલી, મુકી ચાલે વન મોઝાર;
ફોગટ ફુલ્યા ફરવું રે, ઓચિંતુ થાશે અંધારૂં— મન,
જાયું તે તો સર્વ જાવાનું, ઉગારવાનો ઉધારો;
દેવ, ગાંધર્વ રાક્ષસને માણુસ, સૌને મરણનો વારો;
આશાનો મ્હેલ ઉંચોરે, નીચું આ કાચું કારભારૂં— મન
ચંચળ ચિત્તમાં ચેતીને ચાલો, ઝીલો હરિનું નામ;
પરમારથ જે હાથે તે સાથે, કરો રહેવાનો વિશ્રામ;
ધીરા ધરાધરથીરે, નથી કોઇ રહેનારૂં— મન,

ધીરો.

મુક્તદશા.

પદ ૧.

(રાગ—પ્હાડી ભજનની ધુન.)

ભલે શુકન થાઓ સારા, આનંદ છે રે લોલ;
મળો લાકડાના ભારા, આનંદ છે રે લોલ. ૧

ભલે નવે ગ્રહ રૂઠો આનંદ છે રે લોલ;
ભલે દુધ મેહ વુઠો, આનંદ છે રે લોલ. ૨

ભલે પુષ્પ લઇ પુજો, આનંદ છે રે લોલ;
ભલે ધુળ નાખી ધ્રુજો, આનંદ છે રે લોલ. ૩

ગણો ગુણિયલ કે ગાંડો, આનંદ છે રે લોલ;
ભલે ફાવે તેમ ભાંડો, આનંદ છે રે લોલ. ૪

ગણો રોચુવો કે રંડી, આનંદ છે રે લોલ;
ભલે પરખો પાંખડી. આનંદ છે રે લોલ. ૫

રૂષિરાજના રૂદાયે, આનંદ છે રે લોલ;
વ્યાપી રહ્યો છે સદાયે, આનંદ છે રે લોલ. ૬

પદ ૨.

કોઇનો ખૂટયો ન ખૂટે, આનંદ છે રે લોલ;
ચોર હાકેમ ન લુંટે, આનંદ છે રે લોલ. ૧
ભલે મળો હાથી હોદ્દો. આનંદ છે રે લોલ;
ભલે બંધીખાને બાંધો, આનંદ છે રે લોલ. ૨
ભલે રહું સદા ભોગી. આનંદ છે રે લોલ;
ભલે રોજ રહું રોગી, આનંદ છે રે લોલ. ૩
ભલે મળો લુખી ભાજી, આનંદ છે રે લોલ;
ભલે રસોઇયો તાજી, આનંદ છે રે લોલ. ૪
ભલે થીર માન થાપે, આનંદ છે રે લોલ;
ભલે અપમાન આપે, આનંદ છે રે લોલ. ૫
વ્હેમ બળી થયા વાની, આનંદ છે રે લોલ;
દ્રઢ કાળજું છે ધ્યાની, આનંદ છે રે લોલ. ૬
રૂષિરાજ રામ રીઝે, આનંદ છે રે લોલ;
હવે કામ એજ કીજે, આનંદ છે રે લોલ. ૭

ઋષિરાય.

આંતરિક ધર્મ.

સત્ય નહીં તે ધર્મ જ શાનો, દયા વિના શું જ્ઞાન જોને;
વિનય વિના તે વિદ્યા શાની, દાન વિના શા દામ જોને.
દૈવત નહીં તે દેવ જ શાનો, ધર્મ વિના શું ધ્યાન જોને;
ભાવ વિના તે ભક્તિ શાની, ભક્તિ વિના શું જ્ઞાન જોને.
જ્ઞાન વિના તે ગુરુજન શાનો, તે શું બોધે બોધ જોને;
મન વશ નહીં તે તપ પણ શાનું, શીલ વિના શું સ્નાન જોને.
સદ્‌ગુણ નહીં તે સાધુ શાનો, તૃષ્ણા ત્યાં શું ત્યાગ જોને;
ભ્રાંતિ રહી જો અનુભવ શાનો, સાચો ન મળે શોધ જોને.
સાચા પ્રભુને જે નવ શોધે, તે નર કહીએ કાચા જોને;
કહે છોટમ નિર્ધાર કરીને, સૌ શાસ્ત્રોનો સાર જોને.

છોટમ.

૪૭

તત્ત્વચિંતન વિનાની સાધના

(રાગ આશા, ભાડ, ઝપતાલ.)

જ્યાં લગી આતમા તત્વ ચીન્યો નહીં
        ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી !
માનુષ દેહ તાહરો એમ એળે ગયો
        માવઠાની જેમ વૃષ્ટિ વૂઠી. ॥ ૧ ॥

શું થયું સ્નાન પૂજાને સેવા થકી,
        શું થયું ઘેર રહી દાન દીધે
શું થયું ધરી જટા ભસ્મ લેપન કરે,
        શું થયું વાળ લોચન કીધે ॥ ૨ ॥

શું થયું તપ અને તીર્થ કીધા થકી,
        શું થયું માળ ગ્રહી નામ લીધે !
શું થયું તિલક ને તુલસી ધાર્યા થકી,
        શું થયું ગંગજળ પાન કીધે ॥ ૩ ॥

શું થયું વેદ વ્યાકરણ વાણી વદે,
        શું થયું રાગ ને રંગ જાણે !
શું થયું ખટ દરશન સેવ્યા થકી
        શું થયું વરણના ભેદ આણે ॥ ૪ ॥

એ છે પરપંચ સહુ પેટ ભરવા તણા,
આત્માગમ પરિબ્રહ્મ ન જોયો !
ભણે નરસૈયો કે તત્વ દરશન વિના
રત્ન ચિંતામણી જન્મ ખોયો ॥ ૫ ॥

—નરસિંહ

પ્રભુમાં શ્રદ્ધા

(રાગ–આશા–માઢ, ઝપતાલ.)

જે ગમે જગતગુરૂ દેવ જગદીશને
તે તણો ખરખરો ફોક કરવો ।
આપણો ચિંતવ્યો અર્થ કંઇ નવ સરે
ઉગરે એક ઉદ્વેગ ધરવો ॥ ધ્રુ ॥

હું કરૂં હું કરૂં એજ અજ્ઞાનતા,
શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે ।
સૃષ્ટિમંડાણ છે સર્વ એણી પેરે,
જોગી જોગેશ્વરા કોક જાણે ॥ ૧ ॥

નીપજે નરથી તો કોઇ ન રહે દુઃખી
શત્રુ મારીને સૌ મિત્ર રાખે ।
રાયને રંક કોઈ દ્રષ્ટ આવે નહિ
ભવનપર ભવનપર છત્ર દાખે ॥ ૨ ॥

ઋતુલતા પત્ર ફલ ફુલ આપે યથા
માનવી મૂર્ખ મન વ્યર્થ શોચે ।
જેહના ભાગ્યમાં જે સમે જે લખ્યું
તેહને તે સમે તેજ પ્હોંચે ॥ ૩ ॥

ગ્રંથ ગરબડ કરી વાત ન કરી ખરી
જેહને જે ગમે તેને પૂજે ।
મન કર્મ વચનથી આપ માની લહે
સત્ય છે એજ મન એમ સૂજે ॥ ૪ ॥

સુખ સંસારી મિથ્યા કરી માનજો
કૃષ્ણ વિના બીજું સર્વ કાચું ।
જુગલ કર જોડી કરી નરસૈંયો એમ કહે,
જન્મ પ્રતિ જન્મ હરિનેજ જાચું ॥ ૫ ॥

નરસિંહ મહેતા.

પ્રભુમય જગત.

(રાગ-કુમરી.)

નાથ દયામય ચરણસરોજે પ્રાણભ્રમર નવ ચોંટયો રે.
તો મુજ જીવન વ્યર્થ હું માનું, શું સુખ લ્હાવો લીધો રે.
નાથ.

અખૂટ ધનરાશી તણું શું પ્રયોજન તુચ્છ વિફળ એ સઘળું રે,
જો એ ધનથી પરમ રતન પ્રાપ્તિમાં મન નવ રાચ્યું રે.
નાથ.

પુત્રવદન સુકુમાર ભલે પણ નેત્રને નવ રૂચે રે,
જો એ ચંદ્રવદનમાં તારી પ્રેમલ મૂર્તિ ન દિસે. રે,
નાથ.

પૂર્ણ ચંદ્રનાં ધવલ કિરણ પણ ઘોર તિમિર સમ લાગે રે;
જો એ ચંદ્રપ્રકાશે તારો, પ્રેમચંદ્ર નવ જાગે રે.
નાથ.

સતીશિરોમણિ નારી તણો પણ પ્રેમ કલંકિત લાગે રે;
જો એ પ્રેમકનકમાં તારો, પ્રેમમણિ નહિ જડીઓ રે.
નાથ.

તુંજ અસ્તિત્વમહીં જો સંશય મોહ થકી જો પડતો રે;
કાલસર્પસમ એ સંશયને નાથ સદા હું ગણતો રે.
નાથ.

શું કહું તુજને પ્રાણપતિ હે કહેતાં વાણી વિરમે રે;
હૃદયમણિ તું હર્ષનિકેતન એથી વધુ શું કહીએ રે.
નાથ.

(નર્મદાશંકર પંડયા.)

(બંગાલી ઉપરથી)

પ્રભુની વ્યાપકતા.

(રાગ–આસા–માડ, ઝપતાલ.)

અખિલ બ્રહ્માંડમાં એક તું શ્રીહરી,
જુજવે રૂપે અનંત ભાસે।
દેહમાં દેવ તું તેજમાં તત્વ તું
શૂન્યમાં શબ્દ થઇ વેદ વાસે ॥ ૧ ॥

પવન તું પાણી તું ભૂમિ તું ભૂધરા,
વૃક્ષ થઇ ફૂલિ રહ્યો આકાશે
વિવિધ રચના કરી અનેક રસ લેવાને
શિવ થકી જીવ થયો એજ આશે ॥ ૧ ॥

વેદ તો એમ વદે શ્રુતિ સ્મૃતિ સાખ દે
કનક કુંડળ વિષે ભેદ નોહે
ઘાટ ઘડિયા પછી નામ રૂપ જૂજવાં.
અંતે તો હેમનું હેમ હોયે ॥ ૩ ॥

વૃક્ષમાં બીજ તું બીજમાં વૃક્ષ તું,
જોઉં પટંતરો એજ પાસે
ભણે નરસૈંયો એ મન તણી શોધના,
પ્રીત કરૂં પ્રેમથી પ્રગટ થાશે ॥ ૪ ॥

નરસિંહ મહેતા.

અમર આશા.

(રાગ ગઝલ ભૈરવી.)

કંઈ લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપાઇ છે,
ખફા ખંજર સનમનામાં રહમ ઉંડી લપાઇ છે. ૧

જુદાઇ ઝિંદગી ભરની, કરી રો રો બધી કાઢી;
રહી ગઇ વસ્લની આશા, અમર ગરદન કપાઇ છે. ૨

ઘડી ના વસ્લની આવી, સનમ પણ છેતરી ચાલી;
હજારો રાત વાતોમાં ગમાવી, એ કમાઇ છે. ૩

ઝખમ દુનીઆ ઝમાનોનાં, મુસીબત ખોફનાં ખંજર
કતલમાં ય કદમબોસી, ઉપર કયામત ખુદાઇ છે. ૪

શમાપર જાય પરવાના, મરે શીરી નઉપર ફરહાદ;
અગમ ગમની ખરાબીમાં, મઝેદારી લુંટાઈ છે. ૫

ફના કરવું, ફના થાવું, ફનામાં શહ સમાઇ છે;
મરીને જીવવાનો મંત્ર, દીલબરની દુહાઇ છે. ૬

ઝહરનું નામ લે શોધી તુરત પી લે ખુશીથી તું;
સનમના હાથની છેલ્લી, હકીકતની રફાઇ છે. ૬

સદા દિલના તડપવામાં, સનમની રાહ રોશન છે;
તડપતે તૂટતાં અંદર ખડી માશુક સાંઇ છે. ૮

ચમનમાં આવીને ઉભો ગુલોપર આફરીન થઇ તું;
ગુલોના ખારથી બચતાં બદન ગુલને નવાઇ છે. ૯

હજારો ઓલીઆ મુર્શીદ ગયા માશુકમાં ડુલી;
ન ડુલ્યા તે મુઆ એવી કલાસો સખ્ત ગાઇ છે. ૧૦

હિન્દી

પ્રાર્થના.

(રાગ-ભૈરવી, તીન તાલ)

હે જગત્રાતા વિશ્વવિધાતા હે સુખશાન્તિનિકેતન હે !
પ્રેમકે સિંધુ દીનકે બંધુ દુ:ખદરીદ્રવિનાશન હે ॥ ધ્રુ ॥
નિત્ય અખંડ અનંત અનાદિ પૂર્ણ બ્રહ્મ સનાતન હે !
જગઆશ્રય જગપતિ જગવંદન અનુપમ અલખ નિરંજન હે !
પ્રાનસખા ત્રિભુવન પ્રતિપાલક જીવન કે અવલંબન
હે ॥ ૧ ॥

રચા પ્રભુ તુંને યહ બ્રહ્માંડ સારા.

(રાગ- ભૈરવી, દાદરા)

રચા પ્રભૂ તુંનેં યહ બ્રહ્માંડ સારા ।
પ્રાણોસેં પ્યારા તૂંહિ સબસેં ન્યારા ॥ ધ્રુ ॥
તું હિ ભાઇ બંધુ તું હિ જગતજનની ।
સકલ જગત મે એક તેરા પસારા ॥ ૧ ॥
ધર્મદૂધસે માતા તુમ હમકો પાલો ।
દેવો ખોલ વિદ્યાકા અપને ભંડારા ॥ ૨ ॥
નમા કર સીસ પ્રભુ વિનતિ હમારી ।
દેવો દાન ભક્તિકા હોવે વિસ્તારા ॥ ૩ ॥

આંતર્વિકાસ.

(રાગ-આસાવરી, ધુન એક તાલ)

અંતર મમ વિકસિત કરો અંતર તર હે !
નિર્મલ કરો ઉજ્જવલ કરો સુંદર કરો હે ॥ ધ્રુ. ॥
જાગ્રત કરો ઉદ્યત કરો નિર્ભય કરો હે !
મંગલ કરો નિરલસ નિઃસંશય કરો હે ॥ ૧ ॥
મુક્ત કરો હે સબાર સંગ મુક્ત કરો હે બંધ !
સંચાર કરો સકલ કર્મે શાન્ત તોમાર છંદ ॥ ૨ ॥
ચરણ પદ્મે મમ ચિત્ત નિષ્પંદિત કરો હે !
નંદિત કરો, નંદિત કરો, નંદિત કરો હે ॥ ૩ ॥

રવિન્દ્રનાથ ટાગોર

પ્રભુને ચરણે.

(રાગ-દેસ, દાદરા.)

તું દયાલ દીન હું તું દાની હૂં ભિકારી
હું પ્રસિદ્ધ પાતકી તું પાપપુંજહારી ॥ ધ્રુ. ॥

નાથ તું અનાથકો, અનાથ કોન મોસો
મો સમાન આરત નહિ, આરત હર તો સો ॥ ૧ ॥

બ્રહ્મ તૂં, હું જીવ, તૂં ઠાકુર, હું ચેરો !
તાત માત ગુરુ સખા તું સબ વિધ હિત મેરો ॥ ૨ ॥

તોહિ મોહિ નાતો અનેક માનિયેં જોં ભાવે !
જોં ત્યોં તુલસી કૃપાલ ચરણુ શરણુ પાવે ॥ ૩ ॥

તુલસીદાસ.

પ્રભુનું શરણ.

(ગઝલ)

તેરી શરણ મેં આયકે ફિર
આશ કિસકી કીજીયે ॥ ટેક ॥
નહિ દેખ પડતા હૈ મુઝે, દુનિયામેં તેરી શાનકા;
ગંગા કિનારે બૈઠકે, કિમ કૂપકા જલ પીજીયે. ૧
હરગિજ નહિ લાયક હું મૈં ગરચે તેરે દરબારકા;
મેરી ખતાકો માફ કર, દીદાર અપના દીજીયે. ૨
પતિતપાવન નામ સુનકે, મૈં શરન તેરી પડા;
સફલ કર ઇસ નામકો, અપના મુઝે કર લીજીયે. ૩
મિલતા હૈ બ્રહ્માનંદ જિસકે નામ લેનેસે સહી;
ઐસે પ્રભુકો છોડકર ફિર કૌનસે હિત કીજીયે. ૪

બ્રહ્માનંદ

જય જગદીશ હરે.

(રાગ–બિહારી, તીનતાલ)

જય જગદીશ હરે ।
ભકત જનોંકા સંકટ છિનમેં દૂર કરે ।
જો ધ્યાવે ફલ પાવે દુઃખ વિનસે મનકા ॥ ધ્રુ. ॥
સુખ સંપત્તિ ગૃહ આવે કષ્ટ મિટે તનકા ।
માતપિતા તુમ મેરે શરન ગહૂં કિસકી ।
તુમ બિન ઔર ન દૂજા આસ કરૂં જિસકી ॥ ૧ ॥
તુમ પૂરણ પરમાત્મા તુમ અંતર્યામી ।
પરિબ્રહ્મ પરમેશ્વર તુમ સબકે સ્વામી ।
તુમ કૃપા કરુણાકે સાગર તુમ પાલન કરતા ।
મૈં મૂરખ ખલ કામી કૃપા કરો ભરતા ॥ ૨ ॥
તુમ હો એક અગોચર સબકે પ્રાનપતિ ।
કિસ વિધ મિલૂં ગુસાંઈ તુમકો મૈં કુમતિ ॥
દીનબંધુ દુઃખ હરતા ઠાકુર તૂમ મેરો ।
આપને હાત ઉઠાવો દ્વાર પર્યો તેરો ॥
વિષય વિકાર મિટાવો પાપ હરો દેવા ।
શ્રદ્ધા ભક્તિ બઢાવો સંતનકી સેવા ॥ ૩ ॥

નિર્બલકે બલ રામ.

(રાગ-ભૈરવી, તીનતાલ)

સુનેરી મને નિર્બલકે બલ રામ ।
પિછલી સાખ ભરૂં સંતનકી આડે સંભારે કામ ॥ ધ્રુ. ॥
જબલગ ગજબલ અપનો વરત્યો નેક સરો નહિ કામ ।
નિર્બલ હોય બલરામ પુકારો આગે આધે નામ ॥ ૧ ॥
દ્રુપદસુતા નિર્બલ ભઈ તાદિન ગેદ લાયે નિજ ધામ ।
દુઃશાસનકી ભુજા થકિત ભઇ વસનરૂપ ભયે સ્યામ ॥ ૨ ॥
અપબલ તપબલ ઔર બાહુબલ ચૌથા હૈ બલ દામ ।
સુર કિશોર કૃપાસે સબ બલ હારે કો હરનામ ॥ ૩ ॥

સુરદાસ.

શ્રી રાઘવેન્દ્રસ્તવ.

(વસંતતિલકા વૃત્ત.)

સિંહાસનસ્થિત પ્રિયાયુત સૌખ્યકારી,
સૌદામિનીસહિત નીરદકાન્તિહારી;
ત્રૈલોકયનાથ સુરપૂજિત પાદપદ્મ,
શ્રીરાઘવેન્દ્ર ભજ રે મન ! છોડ છદ્મ. ૧.

સૃષ્ટિસ્થિતિપ્રલયકારિણિ આદિ માયા.
હૈં વામ ભાગ જિનકે જનકાત્મજાયા;
વે રામચન્દ્ર ભગવાન દયાનિધાન,
દેવેં હમેં નિત કૃપા કર દિવ્ય જ્ઞાન. ૨.

હૈં ભક્તવત્સલ સદા પ્રભુ જો પવિત્ર,
ત્રૈતાપ નાશ કરતે જિનકે ચરિત્ર;
જો એક હોકર અનેક ગયે નિહારે,
વે જાનકીરમણ પાપ હરેં હમારે. ૩.

યોગીન્દ્ર ધ્યાન કરતે જિનકા સદૈવ,
તારી ગઇ મુનિવધૂ જિનસે તથૈવ;

વે રાઘવેન્દ્ર પદપંકજ પાપહારી,
હોકે કૃપાલુ ભવભીતિ હરેં હમારી. ૪.

કંજાભ, યોગી, રવિ જાન જિન્હેં વિલોક,
હોતે સુખી મધુપ, મોર, ચકોર લોક;
હૈ રમ્ય રૂપ જિનકા અતિ હી લલામ,
સીતાસમેત ઉન રાઘવ કો પ્રણામ. ૫.

સર્વત્ર શક્તિ જિનકી સબ કાલ વ્યાપ્ત,
હોતા સમસ્ત જગ હૈ જિનમેં સમાપ્ત;
જો શીઘ્ર પૂર્ણ કરતે નિજ ભક્તકામ,
સીતાસમેત ઉન રાઘવ કો પ્રણામ. ૬.

જો સ્થૂલ, સૂક્ષ્મ, દઢ, કોમલ, ભૂમિ, વ્યોમ,
એવં જલાદિ અનિલાનલ, સૂર્ય સોમ;
હૈં જો અથર્વયુત ઋગ્, યજુ ઔર સામ,
સીતાસમેત ઉન રાઘવ કો પ્રણામ. ૭.

હૈં જો સદા પતિતપાવન વિશ્વનાથ,
હૈં પૂજતે સુર જિન્હેં સબ ભક્તિસાથ;
સર્વજ્ઞ હૈં સતત જો કરુણૈક ધામ,
સીતાસમેત ઉન રાઘવ કો પ્રણામ. ૮.

દેવાધિદેવ જિનકો મુનિવર્ય ગાતે,
કોઇ કભી ન જિનકા કુછ પાર પાતે;

હૈં જો સ્વયંભવ દયાબ્ધિ મનોભિરામ,
સીતાસમેત ઉન રાઘવ કો પ્રણામ. ૯.

ગાકે સદૈવ જિનકે ગુણ ભારતી ભી,
પાતી ન પાર જિનકા કુછ હૈ કભી ભી;
હૈં જો અચિન્ત્ય સુખસિન્ધુ, જગદ્ધરામ,
સીતાસમેત ઉન રાઘવ કો પ્રણામ. ૧૦

લોકેશ, કેશવ, મહેશ, સુરેશ આદિ,
હૈં ભૂરિ રૂપ જિનકે પણ જો અનાદિ;
હૈં જો પરાત્પર, અજેય, અનન્ત નામ,
સીતાસમેત ઉન રાઘવ કો પ્રણામ. ૧૧

શાર્દૂલવિક્રીડિત.

વેદોંને જબ નેતિ નેતિ કહકે ગાયે તુમ્હારે ગુણ,
હૈ મેરી ફિર ક્યા કથા રઘુપતે! હે પુણ્યપદ્મારુણ!
તો ભી સેવક જાન નાથ મુંઝકો, પ્રત્યક્ષ હો ધ્યાનમે,
સીતાયુક્ત સદા વિહાર કરીએ, મેરે મનોદ્યાન મેં. ૧૨

રામસ્તવન.

જય રામ રમારમણું શમનં
ભવતાપભયાકુલ પાહિ જનં ।

અવધેશ સુરેશ રમેશ બિભો
શરણાંગત મૈંગત પાહિ પ્રભો ॥

દશસીશ બિનાશન બીસ ભુજા
કૃત દૂરિ મહામહિ ભૂરિરુજા ।

રજનીચરબૃંદપતંગ રહે
શરપાવકતેજ પ્રચંડ રહે ॥

મહિમંડલમંડન ચારુતરં
ધૃતસાયકચાપનિષંગવરં ।

મદમોહમહામમતારજની
તમપુંજ દિવાકરતેજ અની ॥

મન જાત કિરાત નિપાત કિયે
મૃગ લોગ કુભોગ સરેન હિયે ।

હતિ નાથ અનાથનિહ પાહિ હરે
બિષયાબન પાંમર ભૂલી પરે ॥

બહુ રોગ બિયોગન્હિ લોગ હયે
ભવદંધ્રિનિરાદર કે ફલ યે ।
ભવસિંધુ અગાધ પરે નર તે
પદપંકજપ્રેમ ન જે કરતે ॥

અતિ દીન મલિન દુખી નિતહીં
જિનકે પદપંકજ પ્રીતિ નહિં ।
અબલંબ ભવંત કથા જિન્હ કે
પ્રિય સંત અનંત સદા તિન્હ કે ॥

નહિ રાગ ન રોષ ન માન મદા
તિન્હ કે સમ વૈભવ બા બિપદા ।
એહિ તેં તબ સેવક હોત મુદા
મુનિ ત્યાગત જોગ ભરોસ સદા ॥

કરિ પ્રેમ નિરંતર નેમ લિયે ।
પદપંકજ સેબિત શુદ્ધ હિયે ॥
સમ માની નિરાદર આદરહીં
સબ સંત સુખી બિચરંતિ મહી ॥

મુનિ માનસપંકજ ભૃંગ ભજે ।
રઘુબીર મહા રનધીર અજે ॥
તવ નામ જપામિ નમામિ હરિ ।
ભવરોગમહાગદમાનઅરી ॥

ગુનશીલ કૃપાપરમાયતનં ।
પ્રણુમામિ નિરંતર શ્રીરમણું ॥
રઘુનંદ નિકંદન દ્વંદઘનં ।
મહિપાલ ત્રિલોકય દીનજનં ॥

દુહો.

બાર બાર બર માગઉં હર્ખિ દેહુ શ્રીરંગ ।
પદસરોજ અનપાયની, ભક્તિ સદા સતસંગ

રામચરણ

(રાગ-ભૈરવી, તીનતાલ,)

ભજમન રામચરણ સુખદાયી ॥ ધ્રુ. ॥
જિહિ ચરણનસે નિકસિ સુરસરી શંકર જટા સમાઇ ॥
જટાશંકરી નામ પર્યો હૈ ત્રિભુવન તારન આઇ ॥ ૧ ॥

જિહિં ચરણનકી ચરણ પાદુકા ભરત રહ્યો લવલાઇ ।
સોઈ ચરન કેવટ ધો લીને તબ હરિ નાવ ચલાઇ ॥ ૨ ॥

સોઇ ચરન સંતનજન સેવત સદા રહત સુખદાયી ।
સોઇ ચરણ ગૌતમઋષિનારી પરસ પરમ પદ પાઇ ॥ ૩ ॥

દંડકવન પ્રભૂ પાવન કિન્હો ઋષિયન ત્રાસ મિટાઇ ।
સોઇ પ્રભુ ત્રિલોકકે સ્વામી કનક મૃગા સંગ ધાઇ ॥ ૪ ॥

કપિ સુગ્રીવ બંધુભયવ્યાકુલ તિન જયછત્ર ધરાઇ ।
રિપુકો અનુજ બિભીષણ નિશિચર પરસત લંકા પાઇ ॥ ૫ ॥

શિવસનકાદિક અરૂ બ્રહ્માદિક શેષ સહસ્ર મુખ ગાઇ ।
તુલસીદાસ મારૂત સુતકી પ્રભુ નિજમુખ કરત બડાઇ ॥ ૬ ॥

—તુલસીદાસ.

પ્રભુદ્રોહીને ત્યજો.

(રાગ ખમાચ તીનતાલ.)

જાકે પ્રિય ન રામ વૈદેહિ.
સો ત્યાગિયે કોટિ બૈરી સમ, યદ્યપિ પરમ સનેહી. ધ્રુ.

ત્યજો પિતા પ્રહ્લાદ બિભીષણ બંધુ ભરત મહતારી;
બલિ ગુરુ ત્યજ્યા બ્રજબનિતા પતિ, ભયે મુદમંગલકારી. ૧

નાતો નેહ રામ સો માનિયત સુહૃદ સુસેવ્ય જહાલો;
અંજન કહાં આંખિ જેહિ ફુટે બહુતક કહો કહાંલોં. ૨

તુલસી સોઇ સબ ભાન્તિ પરમ સુખ પૂજ્ય પ્રાન તે પ્યારો;
જાસો હોય સનેહ રામપદ એહી મતો હમારો. ૩

—તુલસીદાસ.

બીસર ન જાજો મેરે મીત.

(રાગ બિહાગ તીનતાલ.)

બીસર ન જાજો મેરે મીત એહી વર માંગૂ મૈ નીત (ધ્રુ).

મૈ મતિમંદ કછુ નહિં જાનું, નહિ કછુ તુમ સંગ હીત;
બાંહ ગ્રહેકી લાજ હૈ તુમકો, તુમ સંગ મેરી જીત. ૧

તુમ રીઝો ઐસો ગુન નાહી, અવગુન કી હું ભીત;
અવગુન જાની બિસારોગે જીવન, હોવુંગી મેં બહુત ફજીત. ૨

મેરે દઢ ભરોંસો હે જિયમે, તજી હો ન મોહન પ્રીત;
જન અવગુન પ્રભુ માનત નાહી, એહી પૂરવકી રીત. ૩

દીનબંધુ અતિ મૃદુલ સ્વભાઉ, ગાઉ નિસદીન ગીત;
પ્રેમસખી સમજુ નહિ ઉંડી એક ભરોંસો ચિત્ત. ૪

—પ્રેમાનંદ સ્વામી

ઘુંઘટકા પટ ખોલ.

(રાગ કાનડા દીપચંદી.)

ઘુંઘટકા પટ ખોલરે
તોહે રામ મિલેંગે ॥ ટેક૦ ॥

ઘટ ઘટ રમતા રામ રમૈયા
કટુક વચન મત બોલ રે ॥ તોહે ॥ ૧

રંગ મહલમેં દીપ બરત હૈ
આસનસે મત ડોલ રે ॥ તોહે૦ ॥ ૨

કહત કબીરા સુનો ભાઇ સાધુ
અનહત બાજત ઢોલ રે ॥ તોહે૦ ॥ ૩

—કબીર.

પ્રભુકે ઊંચ નીચ નહિં કોઈ.

(રાગ મલાર.)

પ્રભુકે ઊંચ નીચ નહિં કોઇ.
પ્રેમ ભક્તિ કર જો જન ધ્યાવે ઉત્તમ કહીએ સોઇ,
કુલવંતા રાજા દુર્યોધન નિસ ગૃહ પગ ના ધાર્યો;
જાય વિદુરકી ભાજી અર્પી જાતિ ન જન્મ બિચાર્યો. ૧
બ્રાહ્મન એક કરત નિત પૂજા, તાકો ભોગ ન લીના;
ધન્ને જાટકે શોગ ન કાંઈ, હોય પ્રગટ દૂધ પીના. ૨
ઉંચે જન્મ કર્મકે તપસી ના કિસે મંદિર ધાવે;
મહા કુચીલ ભીલ દે કર તે લે જુઠે ફલ ખાવે. ૩
જાય પડે સબ આગે બૈઠે ના કિસે દેત દિખાઇ;
નામદેવકો દેહરા ફેર્યો લીનો કંઠ લગાઇ. ૪
પરિબ્રહ્મ પુરણ અવિનાશી સબ ઘટકી મતિ જાનૈ;
દુનીદાસ પ્રભુ ભક્ત વત્સલ હૈ કપટ હેતુ નહિ માનૈ. ૫

—દુનીદાસ.

સબસેં ઉંચી પ્રેમ સગાઈ.

(રાગ ધનાશ્રી)

સબસેં ઊંચી પ્રેમ સગાઈ,
દુર્યોધનકા મેવા ત્યાગ્યો સાગ વિદુર ઘર પાઇ. ટેક.
જૂઠે ફલ શબરીકે ખાયે બહુ વિધિ પ્રેમ લગાઇ. ૧

રાજસૂયજ્ઞ યુધિષ્ઠિર કીનો સામેં જૂંઠ ઉઠાઇ;
પ્રેમકે વશ અર્જુનરથ હાંકો, ભૂલ ગયે ઠકુરાઇ. ૨

એસી પ્રીતિ બઢી વૃન્દાવન ગોપિન નાચ નચાઇ;
સુર ક્રૂર ઇસ લાયક નાહીં કહેં લગ કરૈં બડાઇ. ૩

—સુરદાસ.

નામ જપન કર્યો છોડ દિયા.

(રાગ—બિહાગ, તીનતાલ.)

નામ જપન કર્યો છોડ દિયા
ક્રોધ ન છોડા જૂઠ ન છોડા
સત્ય વચન કર્યો છોડ દિયા ॥ ધ્રુ. ॥

જૂઠે જગમેં દિલ લલચાકર
અસલ બતન કર્યો છોડ દિયા
કાડીકા તો ખૂબ સમાલા,
લાલ રતન કર્યો છોડ દિયા ॥ ૧ ॥

જન સ્મરનનસે અતિસુખ પાવે
તિન સ્મરણુન કર્યો છોડ દિયા
ખાલસ એક ભગવાન ભરોસે
તન મન ધન કર્યો ન છોડ દિયા ॥ ૨ ॥

ખાલસ.

પરમપદની પ્રાપ્તિ.

ॐ

(ગઝલ.)

જો ભજે હરિકો સદા
સોઇ પરમપદ પાયગા. ટેક.

દેહકે માલા તિલક અરુ, છાપ નહિ કિસુ કામકે;
પ્રેમભક્તિકે બીના નહિ, નાથકે મન ભાયગા. ૧.

દિલકે દર્પણકો સફાકર, દૂર કર અભિમાનકો;
ખાક હો ગુરુકે કદમકી, તો પ્રભુ મિલજાયગા. ૨.

છોડ દુનિયાં કે મજે સબ બૈઠકર એકાંતમેં;
ધ્યાન ધર હરિકે ચરનકા, ફિર જનમ નહિ આયગા. ૩.

દઢ ભરોંસા મનમેં કરકે, જો જપે હરિનામકો;
કહતા હૈ બ્રહ્માનંદ બ્રહ્માનંદ બીચ સમાયગા. ૪.

બ્રહ્માનંદ.

મનને બોધ.

(રાગ—આસાવરી, તાલ દીપચંદી)

મન તોહે કિસ બિધ કર સમઝાઉ.

સોના હોયતો સુહાગ મગાઉં બંકનાલ રસ લાવું ।
ગ્યાન શબ્દ કી ફુક ચલાઉં, પાની કર પિગલાવું ॥ ૧ ॥

ઘોડા હોય તો લગામ લગાઉં ઊપર જીન કસાઉં ।
હોય સવાર તેરે પર બૈઠું ચાબુક દેકે ચલાઉં ॥ ૨ ॥

હાથી હોય તો જંજીર ગઢાઉં ચારો પૈર બંધાવું ।
હોય મહાવત તેરે પર બૈઠું અંકુશ લેકે ચલાવું ॥ ૩ ॥

લોહા હોય તો એરન મંગાઉં ઉપર ધુવન ધુવાઉં ।
ધુવનકી ઘનઘોર મચાવું જંતર તાર ખિચાઉં ॥ ૪ ॥

ગ્યાની ન હોતો ગ્યાન સિખાઉં સત્યકી રાહ ચલાઉં ।
કહત કબીરા સુનો ભઇ સાધુ અમરાપુર પહુંચાવું ॥ ૫ ॥

કબીર.

હરનામ સ્મરો.

(રાગ–કોશિયા, વિલંબિત તીનતાલ.)

સુમરન કર લે મેરે મન.
તેરિ બિતિ જાતિ ઉમર હરનામ બિન. ધ્રુ.

કૂપ નીર બિન ધેનુ ક્ષીર બિન મંદર દીપ બિન;
જૈસે તરુવર ફલ બિન હીન તૈસે પ્રાની હરનામ બિન. ૧.

દેહ નૈન બિન રૈન ચંદ્ર બિન ધરતી મેહ બિન;
જૈસે પંડિત વેદવિહીન તૈસે પ્રાની હરનામ બિન. ૨.

કામ ક્રોધ મદ લોભ નિહારો, છોડ દે અબ સંતજન;
કહે નાનકશા સુન ભગવંત યા જગમેં નહિ કોઇ અપના. ૩.

નાનક.

જીવને બોધ

(આશાગોડીની પ્રચલિત રાહ.)

હંસા રે રાજા યે પિંજરા નહિ તેરા
તુ તો સમજ સમજ મન મેરા રે હંસા (ધ્રુ.)

ના ઘર તેરા ના ઘર મેરા રે
ચીડીયાં રૈન બસેરા રે. હંસા ૧

ચુન ચુન મીટીયાં મહેલ બનાયા,
મૂરખ કહે ઘર મેરા રે. હંસા ૨

જિસ દિન હંસા કોઇ નહિ તેરા રે,
જંગલ રએન બસેરા રે. હંસા ૩

સબ દિન હોત ન એક સમાન.

(રાગ-બાગેશ્રી, તીનતાલ.)

સબ દિન હોત ન એક સમાન ।
ઇક દિન રાજા હરિશ્ચંદ્ર ગૃહ સંપત મેરુ સમાન ।
ઇક દિન જાય શ્વપચ ગૃહ સેવત અંબર હરત મશાન ॥ ૧॥
ઇક દિન દૂલહ બનત બરાતી ચહુંદિશી ગડત નિશાન
ઇક દિન ડેરા હોત જંગલમેં કર સૂધે પગ બાન ॥ ૨ ॥
ઇક દિન સીતા રૂદન કરત હૈ મહા વિપિન ઉદ્યાન ।
ઇક દિન રામચન્દ્ર મિલ દોઉ વિચરત પુષ્પવિમાન ॥ ૩ ॥
ઇક દિન રાજારાજ યુધિષ્ઠિર અનુચર શ્રી ભગવાન ॥
ઇક દિન દ્રૌપદી નગ્ન હોત હૈ ચીર દુશાસન તાન ॥ ૪ ॥
પ્રગટત હૈ પૂરવકી કરની ત્યજ મન સોચ અજાન ॥
સુરદાસ ગુન કહાંલગ વરનો બિધિ કે અંક પ્રમાન ॥ ૫ ॥

સુરદાસ.

દેહની નશ્વરતા.

(રાગ-પીલુ)

ઇસ તનધનકી કૌન બડાઈ,
દેખત નયનોમેં મટ્ટી મિલાઇ (ધ્રુ)

અપને ખાતર મહેલ બનાયા,
આપ હી જાકર જંગલ સોયા ૧

હાડ જલે જૈસી લકડેકી મોલી,
બાલ જલે જૈસી ઘાસકા પોલી. ૨

કહત કબીરા સુન મેરે ભૈયા,
આપ મુવે પિછે ડૂબ ગઇ દુનિયા. ૩

કબીર.

ચંદ રોઝ.

(ગઝલ.)

યે બહારે બાગ દુનિયા ચંદ રોઝ ॥
દેખલો ઇસકા તમાશા ચંદ રોઝ ।

અય મુસાફર કૂચકા સામાન કર ।
ઇસ જહાંમેં હય બસેરા ચંદ રોઝ ॥

પૂછા લુકમાસે જિયા તૂં કિતને રોઝ ।
દસ્તે હઝરત મલ્લકે બોલા ચંદ રોઝ ॥

બાદ મદફન કબ્રમેં બોલી કઝા ।
અબ યહાં પે સોતે રહેના ચંદ રોઝ ॥

ફીર તુમ કહાં ઔર મેં કહાં હે દોસ્તો ।
સાથ હૈ મેરા તુમ્હારા ચંદ રોઝ ॥

કયાં સતાતે હો દિલે બેજુલ્મકો ।
ઝાલીમોકા હય ઝમાના ચંદ રોઝ ॥

યાદ કર તૂં યે નઝીર કબ્રોકે રોઝ ।
ઝિંદગીકા હૈ ભરોસા ચંદ રોઝ ॥

નઝીર.

મીલનેકા શોખ.

(ગઝલ.)

અમર હૈ શોક મિલનેકા તો હરદમ લો લગાતા જા;
જલાકર ખુદ નુમાઇકો ભસમ તન પર લગાતા જા.

પકડકર ઇશ્કકી ઝાડુ સફાકર હિજ્જેએ દિલકો;
દુઇકી ધૂલકો લેકર મુસલ્લે પર ઉડાતાજા.
મુસલ્લા ફાડ તસબી તોડ કિતાબા ડાલ પાનીમે;
પકડ દસ્ત તૂ ફિરસ્તો કો ગુલામ ઉનકા કહાતા જા.

ન મર ભૂખા ન રખ રોઝા ન જા મસ્જદ ન કર સઝદા;
વઝુકા તોડ દે કુઝા શરાબે શૌક પીતા જા.

હમેશા ખા હમેશા પી ન ગફ્લતસેં રહો ઇકદમ;
નશેમેં સૈર કર અપની ખુદીકો તૂં જલાતા જા.

ન હો મુલ્લાં ન હો બમન્ દુઇકો છોડ ન કર પૂજા,
હુકમ હૈ શાહ કલંદરકા અનલ હક તૂં કહાતા જા.

કહે મનસુર મસ્તાના હક મૈને દિલમેં પહેછાના;
વોહી મસ્તોંકા મયખાના ઉસીકે બીચ આતા જા.

મનસુર.

પ્રભુ અગમ અપારા.

(રાગ પહાડી ઝિંઝોટી, તાલ ધુમાલી.)

વો કહાં પ્રભુ અગમ અપારા, અરૂ કહાં તૂં મુગ્ધ ગંવારા (ધ્રુ)
જીનકે ગુણુ રવીસકારે, શશિ વાયુ અગ્નિ સિતારે;
ષડૂઋતુ ઔર બનસારે, ગા ગા કે નેતિ પુકારે,
ગયે ગુજર અનંત મહત યોગી, સુરસંત અંત ન નિકારા ૧

જલપર જમીન ઠહરા કે, અસ્માન અધ્ધર લટકાકે;
સબ નિયમિત રહે ચલાકે,
કઈ કોટી કોસસે દૂર, ચમક રહા નૂર,
હુકમ કે હારા, ૨

કહાં પર્વત શિખર કે ઉપર, કર દિયે ખડે જહાં તરુવર;
ઉનકો ભી વહાં નિરંતર, પહુંચાવત હૈ જીવનઝર,
ચીટીંકો તો કનકનકા, હસ્તિકો મનકા દેનનહારા. ૩

કયા અદ્ભુત ખેલ બનાયા, પત્થરસે પાનિ બહાયા;
કાંટોમેં ફૂલ સમાયા, લકડીસે ફલ નિપજાયા;
એક તત્ત્વસે માનવ જૈસે, પુતલે કૈસે બનાયે હજારા. ૪

પૃથ્વી યદિ પત્ર બનાવે, સાગર દવાત હો જાવે;
બનવૃક્ષકી કલમ ચલાવે, ગુન લિખતે પાર ન પાવે,
સબ હો કર રોમ જબાન, કરે યદિ ગાન ન લગે સુમારા. ૫

અલ્લા રખેગા વૈસાહી રહિના

રાગ-ભૈરવી

અલ્લા રખેગા વૈસાહી રહેના, મૌલા રખેગા વૈસાહી રહિના (ધ્રુ)
કોઇ દિન સિરપર છતર ઉડાવે, કોઈ દિન સિરપર ઘડા ચઢાવે
કોઇ દિન હથ્થી સીરપર જાવે, કોઇ દિન પાંવ ચલાવે. ૧

કોઈ દિન શક્કર દુધ મલિદા, કોઇ દિનમાગે ઘરઘર ગદા,
કોઇ દિન શૈત્રક હાત જોડ ખડે, કોઇ દિન નજીક ન આવે ઘેડે ૨

કોઇ દિન રાજા બડા અધિકારી, કોઇ દિન રાજા કંગાલ ભિકારી;
કહત કબીરા ; કરત કરતાંરી, ગાફલ ફર્યો કરતા મગરૂરી. ૩

કબીર

'સાહેબ' કેમ મળે?

(રાગ–ઠુમરી.)

રામ નામ તું ભજલે પ્યારે કાયકું મગરુરી કરના હૈ;
કચ્ચી મિટિકા બંગલા તેરા પાવ પલખમેં ગિરતા હૈ. (ધ્રુ)
બમ્મન હોકરે પોથી બાંચે, સ્નાન તરપન કરતા હૈ;
સબકાલ સુચિલ રહત હૈ, વો કયા સાહેબ મિલતા હૈ ૧.
જોગી હોકર જટા બઢાવે, હાલ મસ્તમેં રહાતા હૈ;
દોનો દાસ સિરપર ધરકે, વો કયા સાહેબ મિલતા હૈ. ૨.
માનભાવ પેહને કાલે કપડે દાઢી મિશી મુંડતા હૈ;
ઉલટી લકડી હાતમેં પકડી, વો કયા સાહેબ મિલતાહૈ. ૩.
મુલ્લાં હોકર બાંગ પુકારે, વો કયા સાહેબ બહિરા હૈ;
કુંગિકે પાવમેં ઘુગર બાજે, ઓભી અલ્લા સુનતા હૈ. ૪.
જંગમ હોકર લિંગ બાંધે, ઘરઘર ફેરી ફીરતા હૈ;
શંખ બજાકર ભિછા માગે, વો કયા સાહેબ મિલતા હૈ. ૫.
કહત કબીરા સુન ભાઇ સાધુ, મનકી માલા જપતા હૈ;
જો ભાવ ભગવતસે ધ્યાન ધરત હૈ, ઉનકું સાહેબ મિલતાહૈ. ૬

કબીર.

નશ્વર દેહ

(રાગ-કાફી)

મુખરા ક્યા દેખે દરપનમેં, તેરે દયા ધરમ નહિ મનમેં
મુખરા (ધ્રુ.)

જબલગ ફૂલ રહે ફૂલવાડી, બાસ રહે નિજ ફુલમેં,
એક દિન ઐસી હો જાવેગી, ખાક ઉડેગી તનમેં
મુખરા ૧

ચુવા ચંદન અબિર અરગજા, શોભે ગોરે તનમેં;
ધન જોબન ડૌંગરકા પાની, ઢલ જાવેગા છિનમેં.
મુખરા ૨

નદિયાં ગહિરી નાવ પુરાની, ઉતર ચલે સંગમમેં;
ગુરુમુખ તો ચેસા પાર ઉતારે, નુગરા ડુબે મનમેં.
મુખરા ૩

કવડી કવડી માયા જોડી સુરત રહે નિજ ધનમેં,
દસ દરબાજે ઘેર લિયે જબ રહે ગઈ મનકી મનમેં.
મુખરા. ૪

પગીયા બાંધે પગ અસવારે, તેલ ઝુલ્લા ઝુલપેમેં;
કહત કબીરા સુન ભાઇ સાધુ, યે ક્યા જડ રહે મનમેં.

ઝુખરા. ૫

કબીર.

બાહ્ય સાધનાથી શું ?

(રાગ–દેસ.)

જીને આપકું દેખા નહીં, મન મેલકું ધોયા નહીં;
તન મનકું જો ખોજા નહીં, ન્હાયા હુવા સો કયા હુવા. ૧
કા મન ગલેકા હાર હૈ, મન ફૈલકા દરબાર હૈ;
મન કામકા સિરદાર હૈ, માલા લિયા સો કયા ભયા. ૨
માયા કરમકા કાઠ હૈ, મમતા જયું તૃષ્ણા બાંધકે,
સૂતા વિષયકા ખાટમેં, હરહર કિયા સો કયા હુવા. ૩
રંગ રાગ મંડપ બાજતા, ઘરમેં સુના સો કયા હુવા;
સુર તાલમેં જો ગમ નહીં, મુનિજન ભયા સો કયા હુવા. ૪
મંડપ ઝરુખા રાવટી, બેઠા રહા ગુલઝારમેં;
ત્રિકુટી મહલ આયા નહીં, બાહેર ફીરા સો કયા હુવા. ૫
લાલચ કરે, દિલ દામકી, ખાસત કરે બદલામકી;
હિરદે નહીં સુધ રામકી, હરિહર કહા સો કયા હુવા. ૬
મોંગા કરે સંસારકા, જાનકે કુંચા બાઝારકા;
આયા જો તીરથ દ્વારકા, છાપા લીયા સો કયા હુવા. ૭
એક દિન ભજન જો ભાવસે, સમરન તો ખુદ હોતા નહીં;
જાગા હૈ સારી રેનકા, કિરતન કિયા સો કયા હુવા. ૮

અબ તો મેરે રામ નામ

(રાગ ઝીંઝોટી.)

અબ તો મેરે રામ નામ દુસરા ન કોઇ. (ધ્રુ.)

માત છોડે પિતા છોડે છોડે સગા ભાઇ;
સાધુસંગ બૈઠ બૈઠ લોકલાજ ખોઇ. અબ. ૧

સંત દેખ દોડ આઇ, જગત દેખ રોઇ;
પ્રેમઆંસુ ડાર ડાર, અમર વેલ બોઇ. અબ. ૨
મારગમેં તારન મીલે, સંત રામ દોઇ;
સંત સદા શિશ ઉપર, રામ હ્રદય હોઇ. અબ. ૩

અંતમેંસે તંત કાઢયો, પીછે રહી સોઇ;
રાણે મેલ્યા બિખકા પ્યાલા, પિઅત મસ્ત હોઇ. અબ. ૪

અબ તો બાત ફૈલ ગઇ, જાને સબ કોઇ;
દાસ મીરાં લાલ ગિરધર હોની હો સો હોઇ. અબ. ૫

મીરાંબાઈ.

અંતશુદ્ધિ.

(રાગ કાફી–ધનાશ્રી.)

હમારો તીરથ કૌન કરે ભટકત કૌન ફિરે. (ધ્રુ)

મનમેં ગંગા મનમેં કાશી, મનસેં સ્નાન કરે. ૧

મનમેં આસન મનમેં કડાસન, મનમેં ધુની જલે. ૨

મનમેં મુદરા મનમેં માલા, મનમે ધ્યાન ધરે. ૩

કહત કબીરા સુન ભાઈ સાધુ, ભટકત કૌન ફિરે. ૪

કબીર.

રામકો આધાર.

(ઠાઠ કાફી. રાગ–ઝાંઝ તાલ દાદરા.)

રામકો આધાર સીતા રામકો આધાર રે
પ્યારે મન ભજલે વારંવાર સીતા રામકો આધાર રે

તેરી મેરી કરત ફીરત સકલ જગત અસારો રે,
હરીકો નામ ભજત નાહિ કો દંદ પસારો રે. રામકો

ખેલત ગેંદ જાય ગિરિ જમનાં બીચ કાડો રે
અબતો ગેંદ મીલત નાહિ નંદકો દુલારો રે. રામકો

કાલીંદીમેં કૂદ પર્યો નાગ નાથ્યો કારો રે.
ગજ હસ્તીકે દંત તોડ કંસકો પછારો રે. રામકો

નિશાચરકો મારકે પ્રલ્હાદકો ઉગારોરે.
ભક્તનકી પચ્છ કરી આન થંભ ફારો રે. રામકો

ભક્તનકી ભાવનાની હરી પ્રેમ ધાર્યો રે.
સબરીકો બોર ખાયો તીન લોક તારો રે. રામકો

સુરદાસ કહે કહીં નહિ જાન હારારે.
ઉગ્રસેન કો રાજ્ય દીનો હોત જય જય કારા રે. રામકો

સુરદાસ.

જય હે ! ભારત ભાગ્ય વિધાતા.

(મિશ્રરાગ–બંગાલી ધૂન.)

જનગણમનઅધિનાયકજય હે ।
ભારતભાગ્યવિધાતા ॥
પંજાબ, સિંધ, ગુજરાત, મરાઠા ।
દ્રાવિડ, ઉત્કલ બંગ ॥
વિંધ્ય, હિમાચલ, યમુના, ગંગા ॥
ઉચ્છલ જલધિ તરંગ ॥
તવ શુભ નામે જાગે ।
તવ શુભ આશિષ માગે ॥
ગાહે તવ જય ગાથા ।
જન ગણ મંગલ દાયક જય હે ।
ભારત ભાગ્ય વિધાતા ॥
જય હે જય હે જય હે ।
જય જય જય જય હે ॥ ૧ ॥

અહરહ તવ આહ્વાન પ્રચારિત ।
સુનિ તવ ઉદાર બાની ॥

હિન્દુ બૌધ શીખ જૈન પારસીક
મુસલમાન ખ્રિસ્તાની ॥

પૂરવ પશ્ચિમ આગે તવ સિંહાસન પાસે ।
પ્રેમહાર હય ગાથા ॥

જન ગણ ઐક્ય વિધાયક જય હે ।
ભારત ભાગ્ય વિધાતા ॥

જય હે જય હે જય હે
જય જય જય જય હે ॥ ૨ ॥

પતન અભ્યુદય બંધુર પંથા
યુગ યુગ ધાવિત યાત્રી ॥

તુમિ ચિર સારથી તવ રથ ચક્રે ।
મુખરિત પથ દિનરાત્રી ॥

દારુણ વિપ્લવ માઝે તવ શંખ ધ્વનિ બાજે ।
સંકટ દુઃખ ત્રાતા ॥

જનગણપથપરિચાયક જય હે ।
ભારતભાગ્યવિધાતા ॥

જય હે જય હે જય હે
જય જય જય જય હે ॥ ૩ ॥

ઘોર તિમિર ઘન નિબિડ નિશીથે ।
પીડિત મૂર્છિત દેશે ॥
જાગ્રત છિલ તવ અવિચલ મંગલ ।
નત નયને અનિમેષે ॥
દુઃસ્વપ્ને આતંકે રક્ષા કરીલે અંકે ।
સ્નેહમયી તુમિ માતા ॥
જનગણ દુઃખત્રાયક જય હે ।
ભારત ભાગ્ય વિધાતા ॥
જય હે જય હે જય હે ।
જય જય જય જય હે ॥
રાત્રી પ્રભાતિલ ઉદિલ રવિચ્છવિ ।
પૂર્વ ઉદયગિરિભાલે ॥
ગાહે વિહંગમ પુણ્ય સમિરણ
નવજીવન રસ ઢાલે
તવ કરુણારુણ રાગે નિદ્રિત ભારત જાગે ।
તવ ચરણે નત માથા ॥
જય જય જય હે જય રાજેશ્વર ભારતભાગ્યવિધાતા ।
જય હે જય હે જય હે ।
જય જય જય જય હે ॥ ૪ ॥

જનકજનની.

ૐ

(રાગ-ભૂપાલી, તીનતાલ.)

અયિ ભુવનમનોમોહિની,
　　નિર્મલસૂર્યકરોજ્વલધારિણી,
　　જનકજનનીજનનિ　　　　॥ ધ્રુ. ॥

નીલ સિંધુ જલધોત ચરણતલ
　　અનિલ વિકંપિત શ્યામલ અંચલ
અંબરચુંબિતભાલ હિમાચલ
　　શુભ્રતુષારકિરીટિની　　　　॥ ૧ ॥

પ્રથમ પ્રભાત ઉદિત નવ ગગને
　　પ્રથમ સામરવ તવ તપોવને
પ્રથમ પ્રચારિત તવ વનભવને
　　જ્ઞાન ધર્મ કત કાવ્યકાહિની　　　　॥ ૨ ॥

ચિર કલ્યાણમયી તુમિ ધન્ય
　　દેશ વિદેશે વિતરિછ અન્ન

જાહ્નવી જમુનાવિગલિત કરુણા
પુણ્યપિયૂષસ્તન્ય વાહિની ॥ ૩ ॥

રવિન્દ્રનાથ ઠાકુર

બન્દે માતરમ્

*

(રાગ બંગીય કાફી, દીપચંદી.)

બન્દે માતરમ્.
સુજલામ્ સુફલામ્ મલયજ શીતલામ
શસ્ય શ્યામલામ્ માતરમ્ !
બન્દે માતરમ્.

શુભ્રજ્યોત્સ્નાપુલકિતયામિનીમ
ફુલ્લકુસુમિત દ્રુમદલશોભિનીમ્
સુહાસિનીમ્ સુમધુરભાષિણીમ્
સુખદામ્ વરદામ્ માતરમ
બન્દે માતરમ

ત્રિંશકોટિકંઠ–કલકલ નિનાદ–કરાલે
દ્વિત્રિંશકોટિ ભુજૈર્ધૃત ખર કરવાલે
કે બોલે મા તુમિ અબલે ?
બહુબલધારિણીમ્ નમામિ તારિણીમ
રિપુદલવારિણીમ્ માતરમ
બન્દે માતરમ

તુમિ વિદ્યા, તુમિ ધર્મ
તુમિ હૃદિ, તુમિ મર્મ
ત્વં હિ પ્રાણાઃ શરીરે !
બાહુતે તુમિ મા શક્તિ,
હૃદયે તુમિ મા ભક્તિ
તોમારઈ પ્રતિમા ગડી
મન્દિરે મન્દિરે !

ત્વં હિ દુર્ગા દશપ્રહરણધારિણી
કમલા કમલદલવિહારિણી
વાણીવિદ્યાદાયિની
નમામિ ત્વામ્ !

નમામિ કમલામ્ અમલામ્ અતુલામ્
સુજલામ્ સુફલામ્ માતરમ્ વન્દે૦
શ્યામલાં સરલામ્ સુસ્મિતામ્ ભૂષિતામ્
ધરણીમ્ ભરણીમ્ માતરમ્ !
વન્દે માતરમ્

બંકિમચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય

संस्कृत

प्रातःस्मरणम्

प्रातः स्मरामि हृदि संस्फुरदात्मतत्त्वम्
सच्चित्सुखं परमहंसगतिं तुरीयम् ।
यत्स्वप्नजागरसुषुप्तमवैति नित्यम्
तद् ब्रह्म निष्कलमहं न च भूतसंघः ॥१॥

प्रातर्भजामि मनसो वचसामगम्यम्
वाचो विभान्ति निखिला यदनुग्रहेण ।
यन्नेतिनेतिवचनैर्निगमा अवोचु
स्तं देवदेवमजमच्युतमाहुरग्र्यम् ॥२॥

प्रातर्नमामि तमसः परमर्कवर्णम्
पूर्णं सनातनपदं पुरुषोत्तमाख्यम् ।
यस्मिन्निदं जगदशेषमशेषमूर्तौ
रज्ज्वां भुजंगममिव प्रतिभासितं वै ॥३॥

जन्माद्यस्य यतोन्वयादितरतश्चार्थेष्वभिज्ञः स्वराट्
तेने ब्रह्म हृदा य आदि कवये मुह्यन्ति यत्सूरयः ।
तेजोवारिमृदां यथा विनिमयो यत्र त्रिसर्गोमृषा,
धाम्ना स्वेन सदा निरस्त कुहकं सत्यं परं धीमहि ॥४॥

नमस्ते सते ते जगत्कारणाय
नमस्ते चिते सर्वलोकाश्रयाय ।
नमोऽद्वैततत्त्वाय मुक्तिप्रदाय
नमो ब्रह्मणे व्यापिने शाश्वताय ॥५॥

त्वमेकं शरण्यं त्वमेकं वरेण्यम्
त्वमेकं जगत्पालकं स्वप्रकाशम् ।
त्वमेकं जगत्कर्तृपातृप्रहर्तृ
त्वमेकं परं निश्चलं निर्विकल्पम् ॥६॥

भवानां भयं भीषणं भीषणानाम्
गतिः प्राणिनां पावनं पावनानाम् ।
महोच्चैः पदानां नियन्तृत्वमेकं
परेषां परं रक्षणं रक्षणानाम् ॥७॥

वयं त्वां स्मरामो वयं त्वां भजामो
वयं त्वां जगत्साक्षिरूपं नमामः ।
सदेकं निधानं निरालंबमीशं
भवाम्भोधिपोतं शरण्यं व्रजामः ॥८॥

उपनिषत्स्मरणम्

हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् ।
तत्त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधर्माय दृष्टये ॥१॥

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्
विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो-
भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥२॥

श्रेयश्च प्रेयश्च मनुष्यमेत-
स्तौ संपरीत्य विविनक्ति धीरः ।
श्रेयो हि धीरोऽभिप्रेयसो वृणीते ।
प्रेयो मन्दो योगक्षेमाद्वृणीते ॥३॥

सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति
तपांसि सर्वाणि च यद्वदन्ति ।
यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति
तत्ते पदं संग्रहेण ब्रवीमि ॥ ॐ इत्येतत् ॥४॥

आत्मानं रथिनं विद्धि शरीरं रथमेव तु ।
बुद्धिं तु सारथिं विद्धि मनः प्रग्रहमेव च ॥५॥

इन्द्रियाणि हयानाहुर्विषयांस्तेषु गोचरान् ।
आत्मेन्द्रियमनोयुक्तं भोक्तेत्याहुर्मनीषिणः ॥६॥

विज्ञानसारथिर्यस्तु मनप्रग्रहवान्नरः ।
सोऽध्वनः पारमाप्नोति तद्विष्णोः परमं पदम् ॥७॥

उत्तिष्ठत जाग्रत प्राप्य वरान्निबोधत ।
क्षुरस्य धारा निशिता दुरत्यया
दुर्गं पथस्तत्कवयो वदन्ति ॥८॥

अग्निर्यथैको भुवनं प्रविष्टो
रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ।
एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा
रूपं रूपं प्रतिरूपो बहिश्च ॥१०॥

सूर्यो यथा सर्वलोकस्य चक्षुर्
न लिप्यते चाक्षुषैर्बाह्यदोषैः ।

एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा
न लिप्यते लोकदुःखेन बाह्यः ॥११॥

एको वशी सर्वभूतान्तरात्मा
एकं रूपं बहुधा यः करोति ।
तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरा
स्तेषां सुखं शाश्वतं नेतरेषाम् ॥१२॥

नित्योऽनित्यानां चेतनश्चेतनानां
एको बहूनां यो विदधाति कामान् ।
तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरा-
स्तेषां शान्तिः शाश्वती नेतरेषाम् ॥१३॥

न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं
नेमा विद्युतो भान्ति कुतोऽयमग्निः ।
तमेव भान्तमनुभाति सर्वं
तस्य भासा सर्वमिदं विभाति ॥१४॥

भिद्यते हृदयग्रन्थिश्छिद्यन्ते सर्वसंशयाः ।
क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन्दृष्टे परावरे ॥१५॥

सत्येन लभ्यस्तपसा ह्येष आत्मा
सम्यग्ज्ञानेन ब्रह्मचर्येण नित्यम् ।
अन्तःशरीरे ज्योतिर्मयो हि शुभ्रो
यं पश्यन्ति यतयः क्षीणदोषाः ॥१६॥

सत्यमेव जयते नानृतं
सत्येन पन्था विततो देवयानः ।
येनाक्रमन्त्यृषयो ह्याप्तकामा
यत्र तत्सत्यस्य परमं निधानम् ॥१७॥

नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो
न मेधया न बहुना श्रुतेन ।
यमेवैष वृणुते तेन लभ्य-
स्तस्यैष आत्मा विवृणुते तनुं स्वाम् ॥१८॥

नायमात्मा बलहीनेन लभ्यो
न च प्रमादात्तपसो वाप्यलिंगात् ।
एतैरुपायैर्यतते यस्तु विद्वां-
स्तस्यैष आत्मा विशते ब्रह्मधाम ॥१९॥

यतो वाचो निवर्तन्ते । अप्राप्य मनसा सह ।
आनन्दं ब्रह्मणो विद्वान् । न बिभेति कदाचन ।
एतं हि वाव न तपति किमहं साधु नाकरवम् ।
किमहं पापमकरवमिति ॥

अमृतत्वम्.

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ।
गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पंडिताः ॥१॥

न त्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ।
न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम् ॥२॥

देहिनोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ।
तथा देहान्तरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मुह्यति ॥३॥

मात्रास्पर्शास्तु कौंतेय शीतोष्णसुखदुःखदाः ।
आगमापायिनोऽनित्यास्तांस्तितिक्षस्व भारत ॥४॥

यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ ।
समदुःखसुखं धीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥५॥

नासतो विद्यते भावो नाभावो विद्यते सतः ।
उभयोरपि दृष्टोऽन्तस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः ॥६॥

अविनाशी तु तद्विद्धि येन सर्वमिदं ततम् ।
विनाशमव्ययस्यास्य न कश्चित्कर्तुमर्हति ॥७॥

अंतवन्त इमे देहा नित्यस्योक्ता शरीरिणः ।
अनाशिनोऽप्रमेयस्य तस्माद्युध्यस्व भारत ॥८॥

य एनं वेत्ति हन्तारं यश्चैनं मन्यते हतम् ।
उभौ तौ न विजानीतो नायं हन्ति न हन्यते ॥९॥

न जायते म्रियते वा कदाचिन्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे॥
वेदाविनाशिनं नित्यं य एनमजमव्ययम् । [॥१०॥
कथं स पुरुषः पार्थ कं घातयति हन्ति कम् ॥११॥

वासांसिजीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि
तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही
नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः ।[॥१२॥
न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥१३॥

अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च
नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयं सनातनः ॥१४॥

अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते ।
तस्मादेवं विदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि ॥१५॥

अथ चैनं नित्यजातं नित्यं वा मन्यसे मृतम् ।
तथापि त्वं महाबाहो नैनं शोचितुमर्हसि ॥१६॥

जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ।
तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि ॥१७॥

अव्यक्तादीनि भूतानि व्यक्तमध्यानि भारत ।
अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना ॥१८॥

आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेन-
माश्चर्यवद्वदति तथैव चान्यः ।
आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति
श्रुत्वाप्येनं वेद न चैव कश्चित् ॥१९॥

देही नित्यमवध्योऽयं देहे सर्वस्य भारत ।
तस्मात्सर्वाणि भूतानि न त्वं शोचितुमर्हसि ॥२०॥

श्री. भ. ग. अ. २

स्थितप्रज्ञलक्षणानि.

स्थितप्रज्ञस्य का भाषा समाधिस्थस्य केशव ।
स्थितधीः किं प्रभाषेत किमासीत व्रजेत किम् ॥१॥

प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान् ।
आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥२॥

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।
वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥३॥

यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम् ।
नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥४॥

यदा संहरते चायं कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः ।
इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥५॥

विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य देहिनः ।
रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते ॥६॥

यततो ह्यपि कौंतेय पुरुषस्य विपश्चितः ।
इंद्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः ॥७॥

तानि सर्वाणि संयम्य युक्त आसीत मत्परः ।
वशे हि यस्येंद्रियाणि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥८॥

ध्यायतो विषयान्पुंसः संगस्तेषूपजायते ।
संगात्संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥९॥

क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः
स्मृतिभ्रंशात्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥१०॥

रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिंद्रियैश्चरन् ।
आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥११॥

प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते ।
प्रसन्नचेतसो ह्याशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥१२॥

नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य न चायुक्तस्य भावना ।
न चाभावयतः शान्तिरशान्तस्य कुतः सुखम् ॥१३॥

इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनुविधीयते ।
तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावमिवाम्भसि ॥१४॥

तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः ।
इन्द्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥१५॥

या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ।
यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः॥१६॥

आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं
समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत् ।
तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे
स शान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥१७॥

विहाय कामान्यः सर्वान्पुमांश्चरति निःस्पृहः ।
निर्ममो निरहंकारः स शान्तिमधिगच्छति ॥१८॥

एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राप्य विमुह्यति ।
स्थित्वास्यामंतकालेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥१९॥

श्री. भ. गी. अ. २.

विराटस्तुतिः

त्वमादिदेव पुरुषः पुराणस्त्वमस्य
विश्वस्य परं निधानम् ।
वेत्ताऽसि वेद्यं च परं च धाम
त्वया ततं विश्वमनंतरूप ॥१॥

वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशांकः
प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च ।
नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्वः
पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते ॥२॥

नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते
नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व ।
अनंतवीर्यामितविक्रमस्त्वं
सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः ॥३॥

सखेति मत्वा प्रसभं यदुक्तं
हे कृष्ण हे यादव हे सखेति ।

अजानता महिमानं तवेदं
मया प्रमादात्प्रणयेन वापि ॥४॥

यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि
विहारशय्यासनभोजनेषु ।
एकोऽथवाप्यच्युत तत्समक्षं
तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम् ॥५॥

पितासि लोकस्य चराचरस्य
त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् ।
न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यो
लोकत्रयेऽप्य प्रतिमप्रभाव ॥६॥

तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं
प्रसादये त्वामहमीशमीड्यम् ।
पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः
प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम् ॥७॥

अदृष्टपूर्वं हृषितोऽस्मि दृष्ट्वा
भयेन च प्रव्यथितं मनो मे ।

तदेव मे दर्शय देव रूपं
प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥८॥

श्री. भ. गी. अ. ११.

देव्यपराधक्षमापनस्तोत्रम् ।

न मंत्रं नो यन्त्रं तदपि च न जाने स्तुतिमहो
न चाह्वानं ध्यानं तदपि च न जाने स्तुतिकथाः ।
न जाने मुद्रास्ते तदपि च न जाने विलपनं
परं जाने मातस्त्वदनुसरणं क्लेशहरणम् ॥१॥

विधेरज्ञानेन द्रविणविरहेणालसतया
विधेयाशक्यत्वात्तव चरणयोर्या च्युतिरभूत् ।
तदेतत्क्षन्तव्यं जननी सकलोद्धारिणि शिवे
कुपुत्रो जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति ॥२॥

पृथिव्यां पुत्रास्ते जननि बहवः सन्ति सरलाः
परं तेषां मध्ये विरलतरलोऽहं तव सुतः ।
मदीयोऽयं त्यागः समुचितमिदं नो तव शिवे
कुपुत्रो जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति ॥३॥

जगन्मातर्मातस्तव चरणसेवा न रचिता
न वा दत्तं देवि द्रविणमपि भूयस्तव मया ।

तथापि त्वं स्नेहं मयि निरुपमं यत्प्रकुरुषे
कुपुत्रो जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति ॥४॥

मत्समः पातकी नास्ति पापघ्नी त्वत्समा नहि ।
एवं ज्ञात्वा महादेवि यथा योग्यं तथा कुरु ॥५॥

शिवमानसपूजा ।

रत्नैः कल्पितमासनं हिमजलैः स्नानं च दिव्याम्बरं
नानारत्नविभूषितं मृगमदामोदाङ्कितं चंदनम् ।
जातीचम्पकबिल्वपत्ररचितं पुष्पं च धूपं तथा
दीपं देव दयानिधे पशुपते हृत्कल्पितं गृह्यताम् ॥१॥

सौवर्णे नवरत्नखण्डरचिते पात्रे घृतं पायसम्
भक्ष्यं पंचविधं पयोदधियुतं रंभाफलं पानकम्
शाकानामयुतं जलं रुचिकरं कर्पूरखण्डोज्ज्वलं
तांबूलं मनसा मया विरचितं भक्त्या प्रभो स्वीकुरु॥२॥

छत्रं चामरयोर्युगं व्यजनकं चादर्शकं निर्मलं
वीणाभेरिमृदङ्गकाहलकलागीतं च नृत्यं तथा ।
साष्टांगं प्रणतिः स्तुतिर्बहुविधा ह्येतत्समस्तं मया
संकल्पेन समर्पितं तव विभो पूजां गृहाण प्रभो ।३।

आत्मा त्वं गिरिजा मतिः सहचराः प्राणाःशरीरं गृहं
पूजा ते विषयोपभोगरचना निद्रा समाधिस्थितिः।

संचारः पदयोः प्रदक्षिणविधिः स्तोत्राणि सर्वा गिरो
यद्यत्कर्म करोमि तत्तदखिलं शंभो तवाराधनम् ॥४॥

करचरणकृतं वाक्कायजं कर्मजं वा
श्रवणनयनजं वा मानसं वाऽपराधम् ।
विहितमविहितं वा सर्वमेतत्क्षमस्व
जय जय करुणाब्धे श्रीमहादेव शंभो ॥५॥

॥ चर्पटपञ्जरिकास्तोत्रम् ॥

दिनमपि रजनी सायं प्रातः
शिशिरवसन्तौ पुनरायातः ।
कालःक्रीडति गच्छत्यायुः
तदपि न मुञ्चत्याशावायुः ॥१॥

भज गोविन्दं भज गोविन्दं
भज गोविन्दं मूढमते ।
प्राप्ते सन्निहिते मरणे
नहि नहि रक्षति डुकृञ्करणे ॥ (ध्रुव.)

जटिलो मुण्डी लुञ्चितकेशः
काषायाम्बर बहु कृतवेषः ।
पश्यन्नपि च न पश्यति मूढ
उदरनिमित्तं बहुकृतवेषः ॥२॥

अङ्गं गलितं पलितं मुण्डं
दशनविहीनं जातं तुण्डम् ॥
वृद्धो याति गृहित्वा दंण्डं
तदपि न मुञ्चत्याशापिण्डम् ॥३॥

पुनरपि जननं पुनरपि मरणं
पुनरपि जननी जठरे शयनम् ।
इह संसारे भवदुस्तारे
कृपयाऽपारे पाहि मुरारे ॥४॥

पुनरपि रजनी पुनरपि दिवसः
पुनरपि पक्षः पुनरपि मासः
पुनरप्ययनं पुनरपि वर्षं
तदपि न मुञ्चत्याशामर्षम् ॥५॥

कस्त्वं कोऽहं कुत आयातः
का मे जननी को मे तातः ।
इति परिभावय सर्वमसारं
विश्वं त्यक्त्वा स्वप्नविचारम् ॥६॥

गेयं गीता नाम सहस्रं
ध्येयं श्रीपतिरूपमजस्रम् ।
नेयं सज्जनसङ्गे चित्तं
देयं दीनजनाय च वित्तम् ॥७॥

कुरुते गङ्गासागरगमनं
व्रत परिपालनमथवा दानम् ।
ज्ञानविहीने सर्वमनेन
मुक्ति र्न भवति जन्मशतेन ॥८॥

निर्वाणषट्कम् ।

मनोबुद्ध्यहंकारचित्तानि नाहं
न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे ।
न च व्योम भूमिर्न तेजो न वायु-
श्चिदानंदरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥ ॥१॥

न च प्राणसंज्ञो न वै पञ्चवायु-
र्न वा सप्तधातुर्न वा पञ्चकोशः ।
न वाक्पाणिपादं न चोपस्थ पायु चिदा० ॥२॥

न मे द्वेषरागौ न मे लोभमोहौ
मदो नैव मे नैव मात्सर्य भावः
न धर्मो न चार्थो न कामो न मोक्षः चिदा० ॥३॥

न पुण्यं न पापं न सौख्यं न दुःखं
न मंत्रो न तीर्थं न वेदा न यज्ञाः ।
अहं भोजनं नैव भोज्यं न भोक्ता चिदा० ॥४॥

न मृत्युर्न शङ्का न मे जातिभेदः
  पिता नैव मे नैव माता च जन्म
न बन्धुर्न मित्रं गुरुर्नैव शिष्यः चिदा० ॥५॥

अहं निर्विकल्पी निराकाररूपी
  विभुत्वाच्च सर्वत्र सर्वेन्द्रियाणाम् ।
न चासक्तं नैव मुक्तिर्न मे य-
  श्चिदानंदरूपः शिवोहं शिवोहम् ॥६॥

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात्पूर्णमुदच्यते ।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा
भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टु वांसस्तनुभिर्व्य-
शेम देवहितं यदायुः
भद्रं नो अपि पातय मनः ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

મળવાનાં ઠેકાણાં-

[illegible]

[illegible]

[illegible]—અમદાવાદ

[illegible]

[illegible]

[illegible]—અમદાવાદ